चित्रकोडी

आशा भालेकर

म.ग्रं.सं. वाचनालय, ठाणे
विषय : बा.वा
दा. क्र. ११२८
BVBK-0401128

चित्र कोडी

चित्र कोडी

आशा भालेकर

म. ग्रं. सं. ठाणे, वाचनालय शाखा.
बाल वाङ्मय विभाग.
क्रं. नों ११२८ दिनांक ....
विषय किशोर क्र. ६२४

BVBK-0401128

किर्लोस्कर प्रेस प्रकाशन

किर्लोस्कर प्रेस प्रकाशन

चित्रकोडी

--आशा मालेकर

हा अनुवादित सर्व हक्क प्रकाशकाकडे

[illegible]

[illegible]

[illegible]

माझी
दिवंगत
आजी

मनूबाई गोपीनाथ भालेकर

हिला
कृतज्ञतापूर्वक

[illegible] भालेकर

बालमित्रांनो !

चित्रकोडयांचे हे पुस्तक तुमच्या हाती देताना मला अतिशय आनंद होत आहे. केवळ चित्रकोडयांचे असे हे मराठीतील पहिलेच पुस्तक आहे. आणि मला खात्री आहे की ते तुम्हाला हवेहवेसे वाटेल.

ह्या संग्रहातील चित्रकोडी प्रथमतः 'महाराष्ट्र टाअिम्स'मध्ये मुलांच्या सदरात छापून आली होती आणि त्यावेळी ती बालवाचकांना आवडल्याची पत्रेही मला आली होती. ही सारी चित्रकोडी संग्रहरूपाने प्रसिद्ध करावयास परवानगी दिल्याबद्दल 'महाराष्ट्र टाअिम्स'च्या संपादकमहाशयांचा मी आभारी आहे.

आणखी आभार मानावयास पाहिजेत ते किर्लोस्कर प्रेसच्या श्री. मु. शं. किर्लोस्करांचे. मी त्यांच्यापुढे ह्या पुस्तकाची कल्पना मांडली. त्यांनी ती हिरिरीने अुचलून धरली नसती तर हे 'खर्चिक' पुस्तक कल्पनेतच राहिले असते. सुहृद् श्री. वा. ग. तळवलकरांचा मी ऋणी आहे– त्यांनी ह्या पुस्तकाच्या निर्मितीसाठी घेतलेल्या परिश्रमांबाबत.

गोरेगाव, मुंबअी ६२.
हनुमान जयन्ती, दि. ६–४–७४.

आशा भालेकर

के

वा

ला

दु

वं

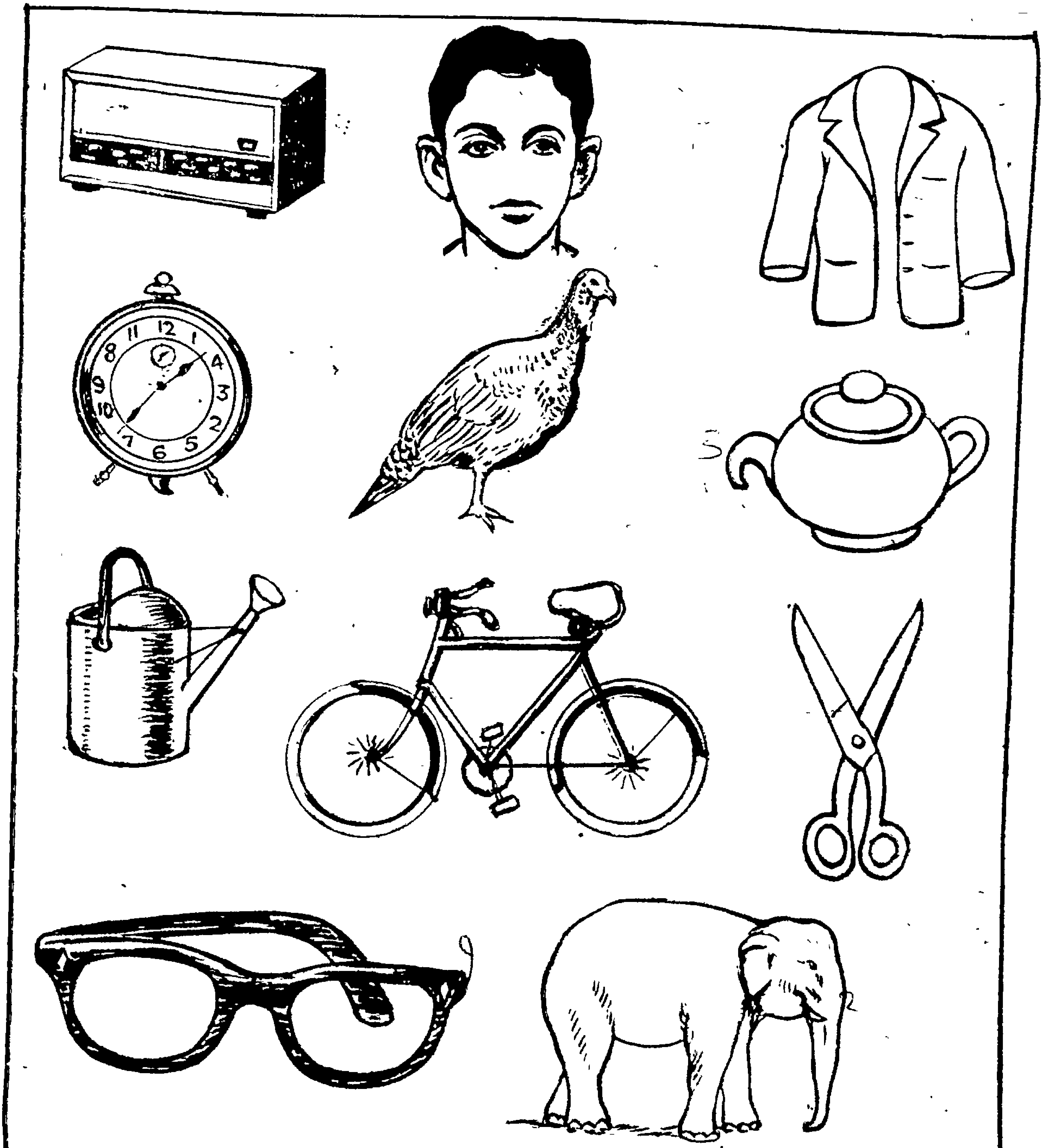

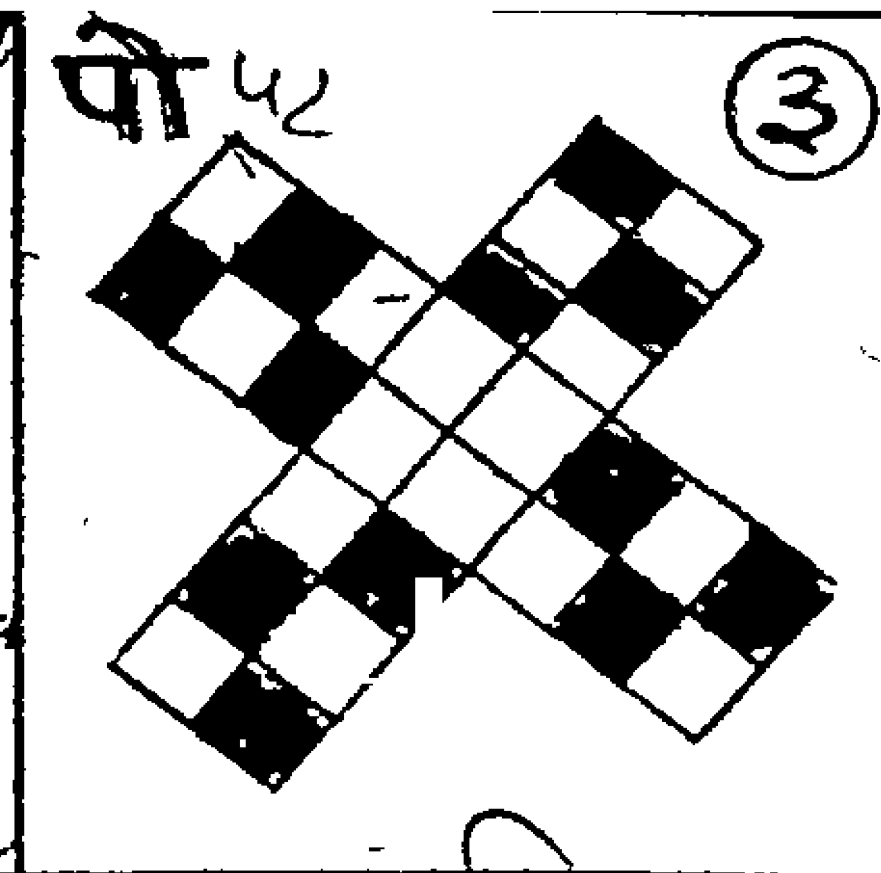

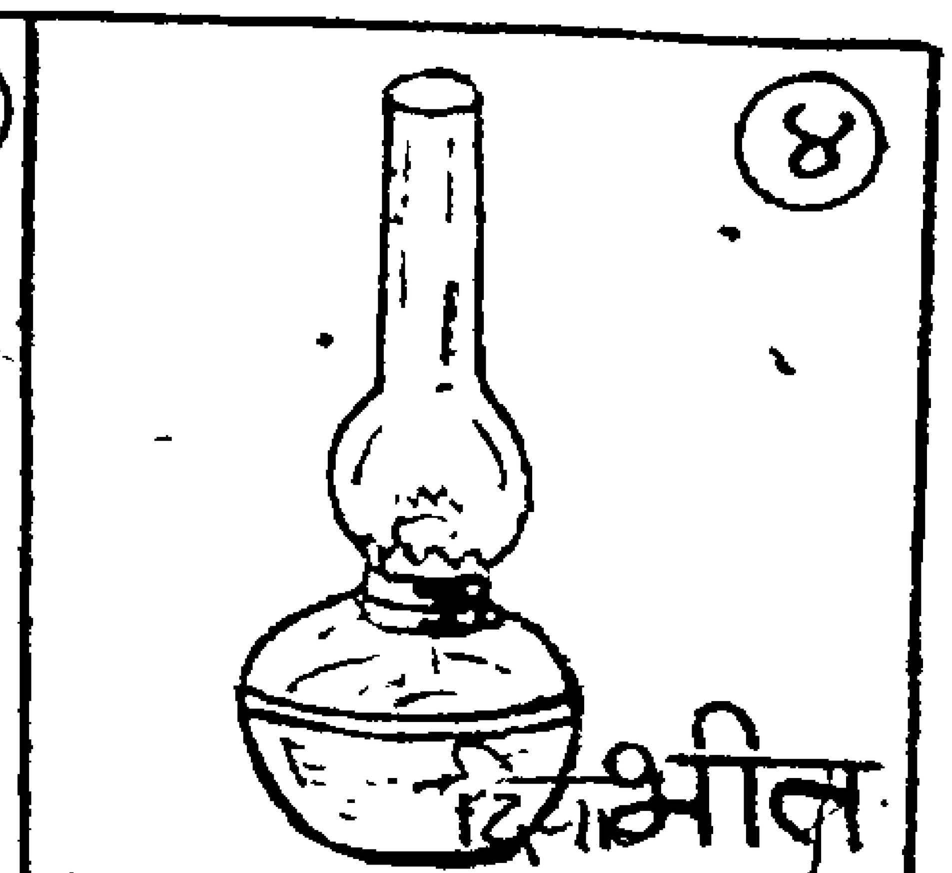

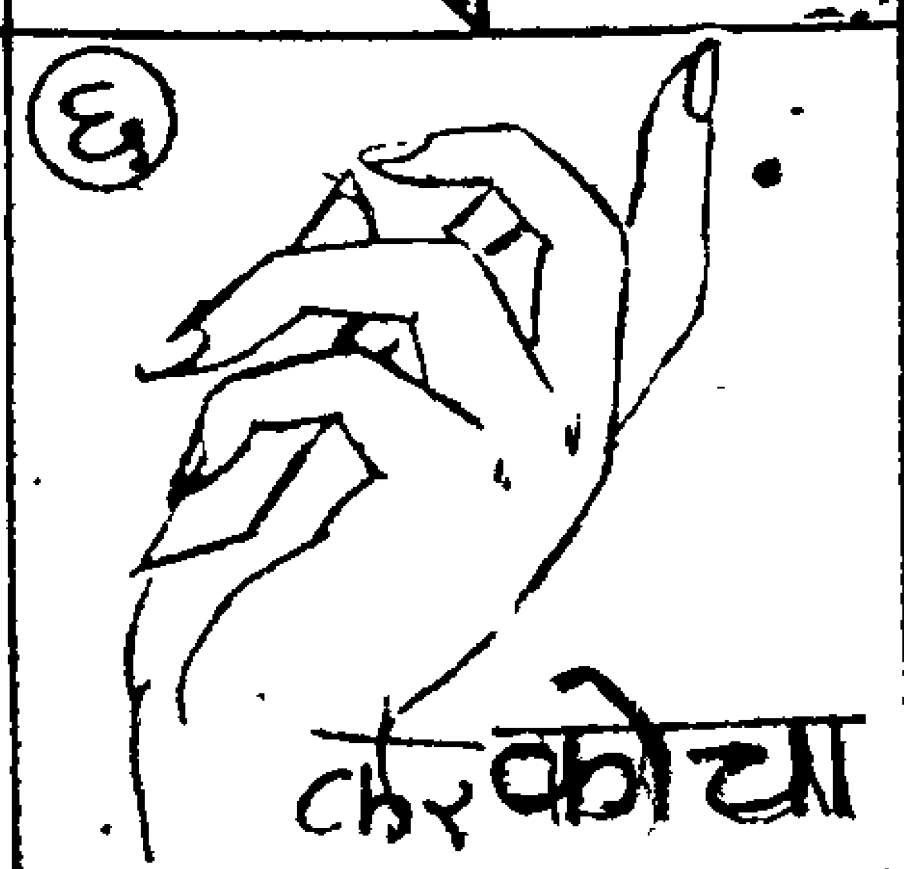

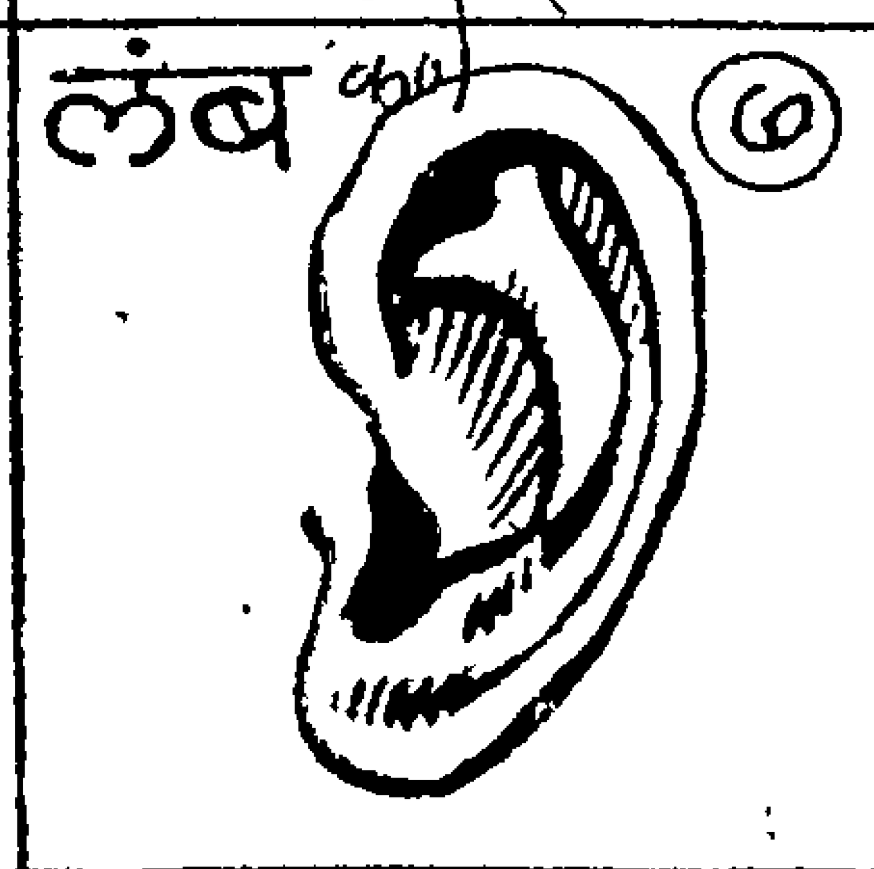

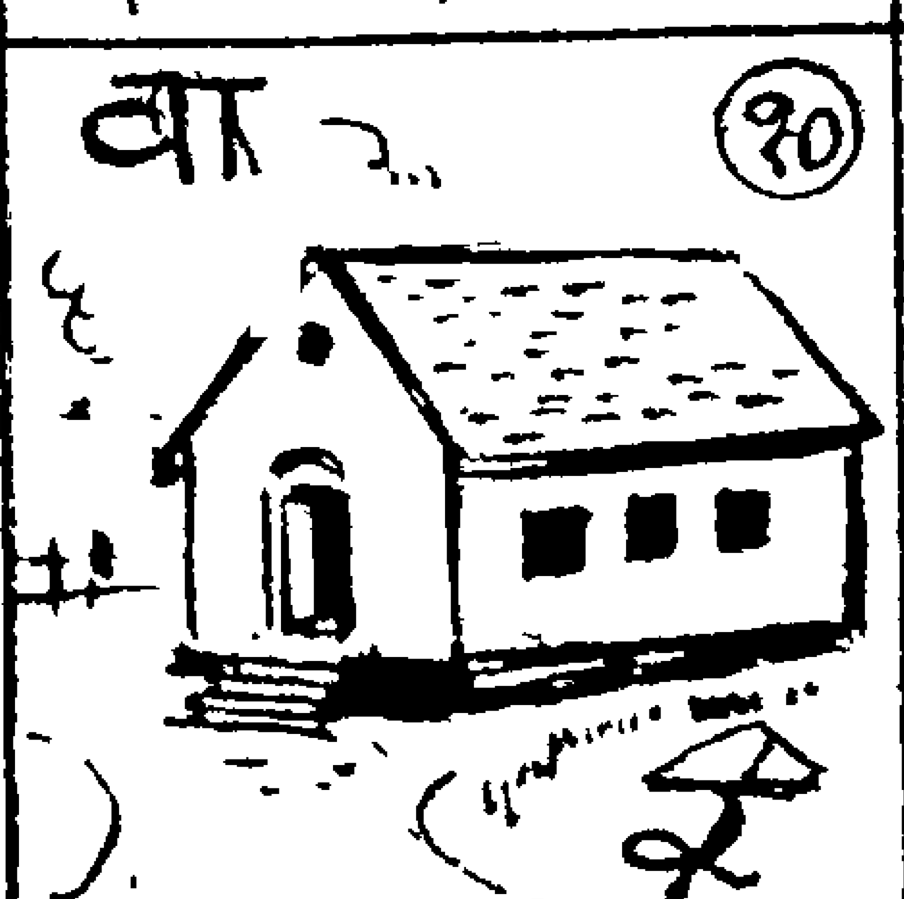

उत्तर

१ वानर	२ शहामृग
३ पोपट	४ दिवाभित
५	६ करकोचा
७ लंबकर्ण	८ निलगाय
९	१०

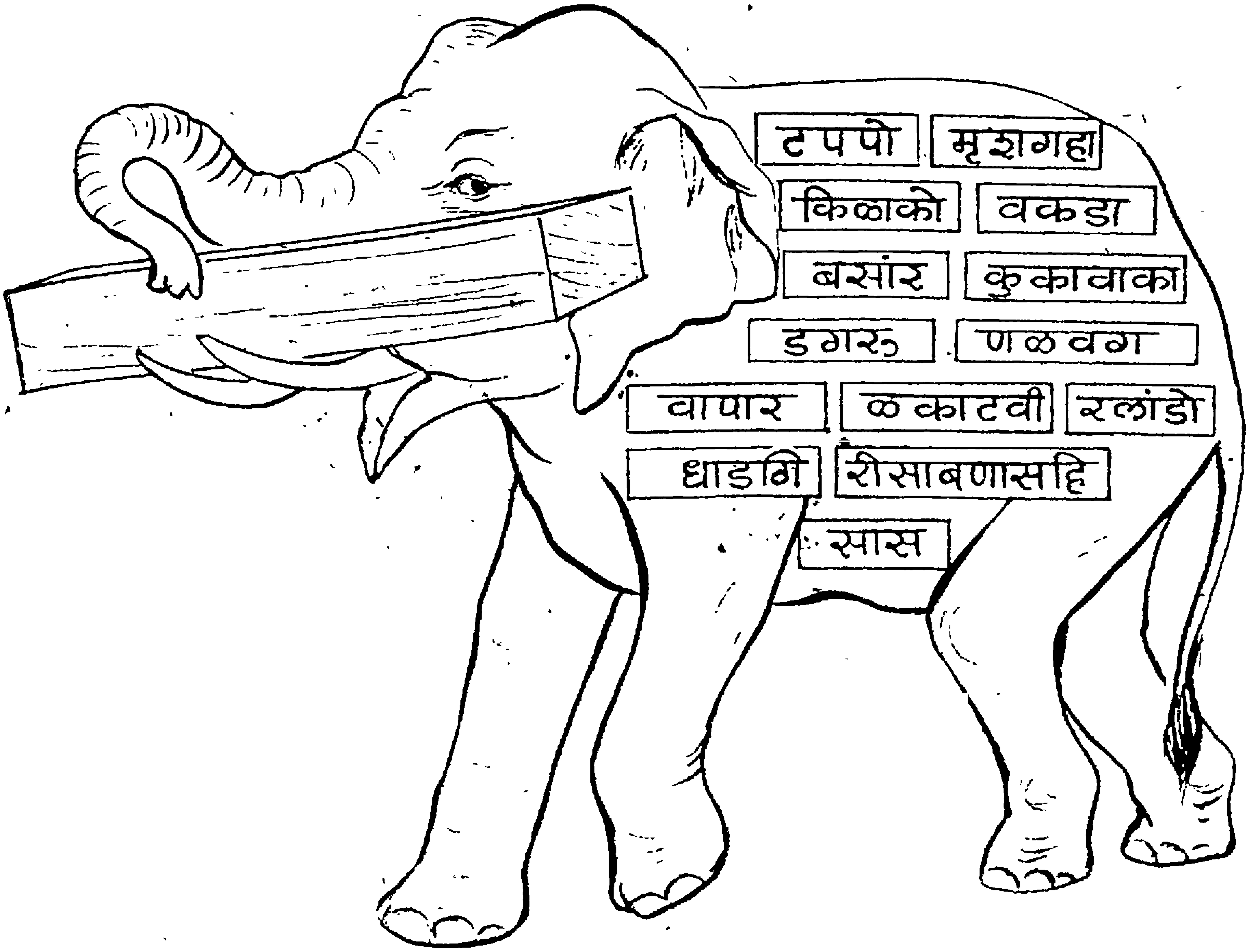

पोपट, शहामृग, कोकीळा, कवडा, सांबार, काकाकुवा,
गवळण, पारवा, काळवीट, लांडोर, गिधाड, ससा.
गरुड, बहिरीससाणा

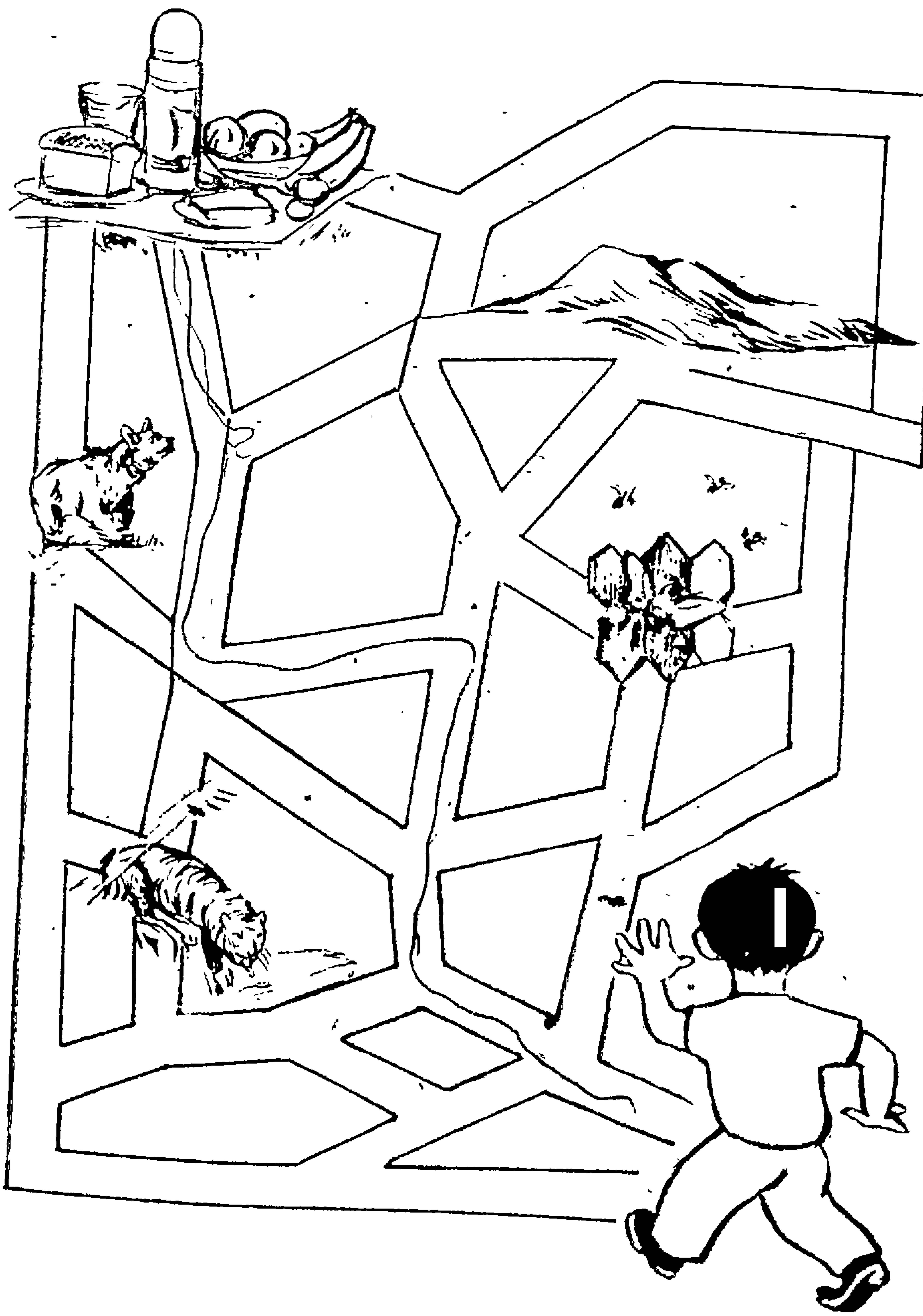

गजरा – =

पामर – 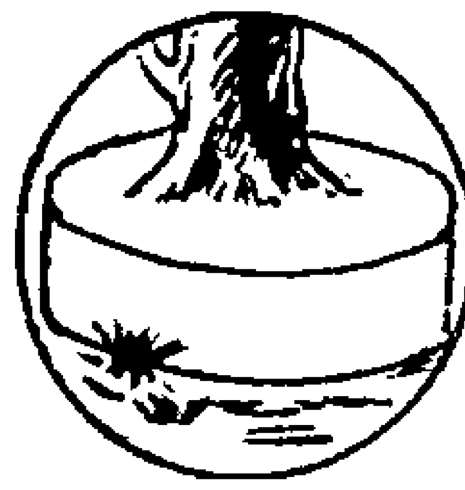 =

आगर – =

कणेर – 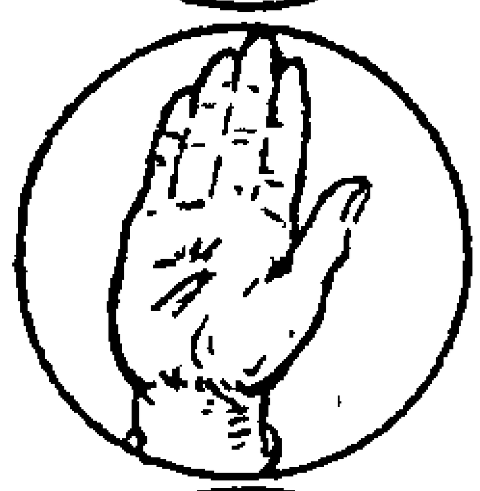 =

नाशक – 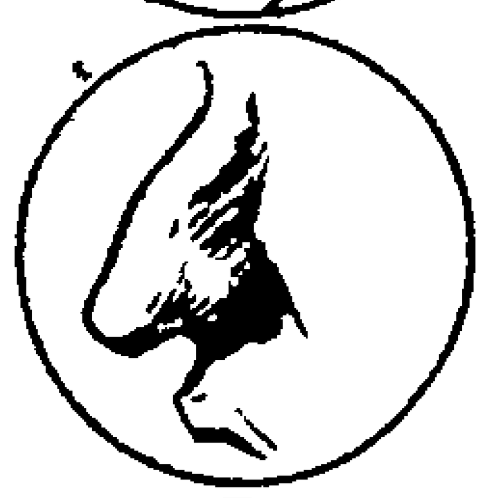 =

गचाळ – 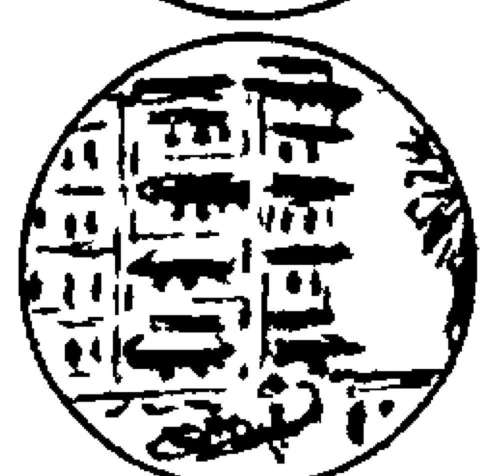 =

नाडणें – 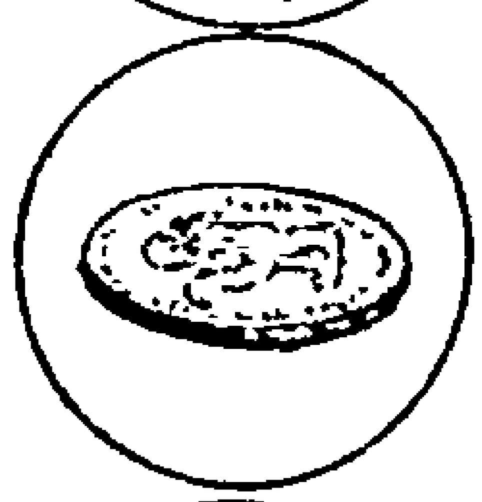 =

माकड – 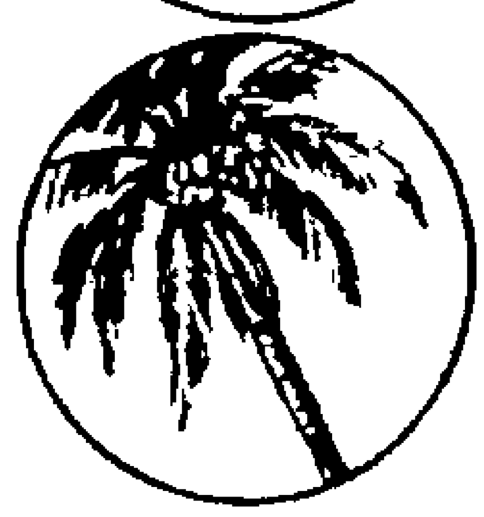 =

पुजारी – =

(१) 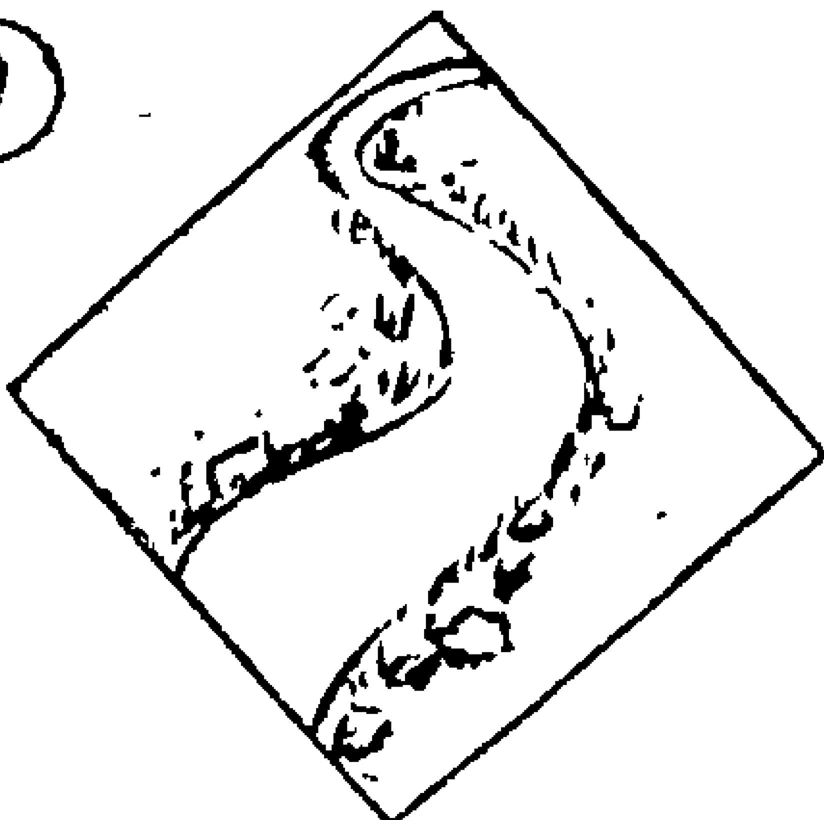 + वे = ____

(२) 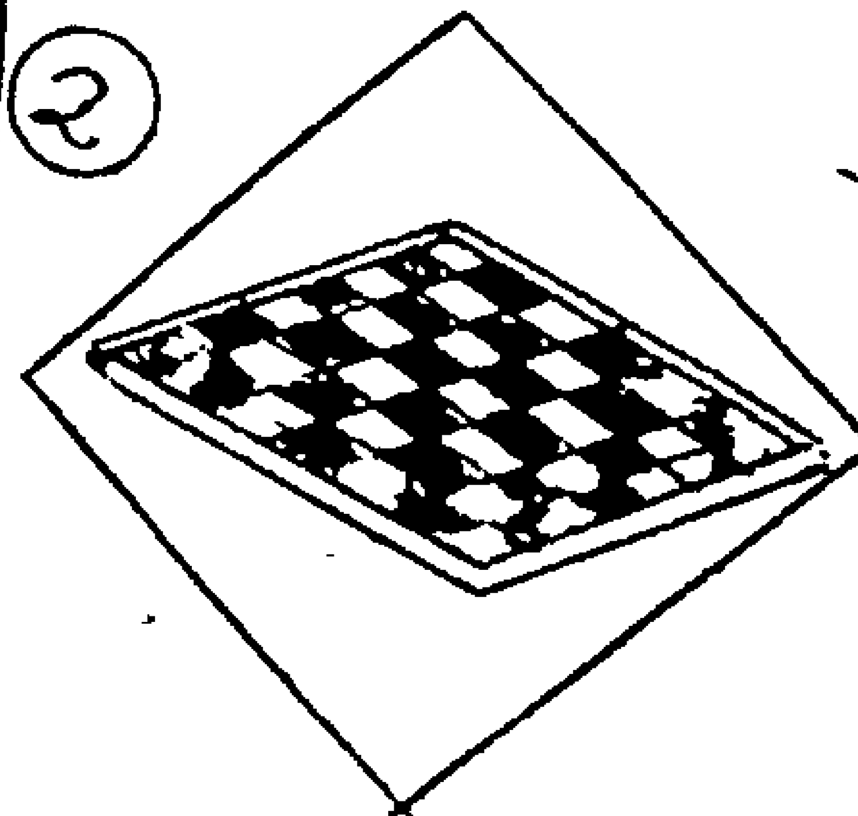 + बा = ____

(३) + वे = ____

(४) 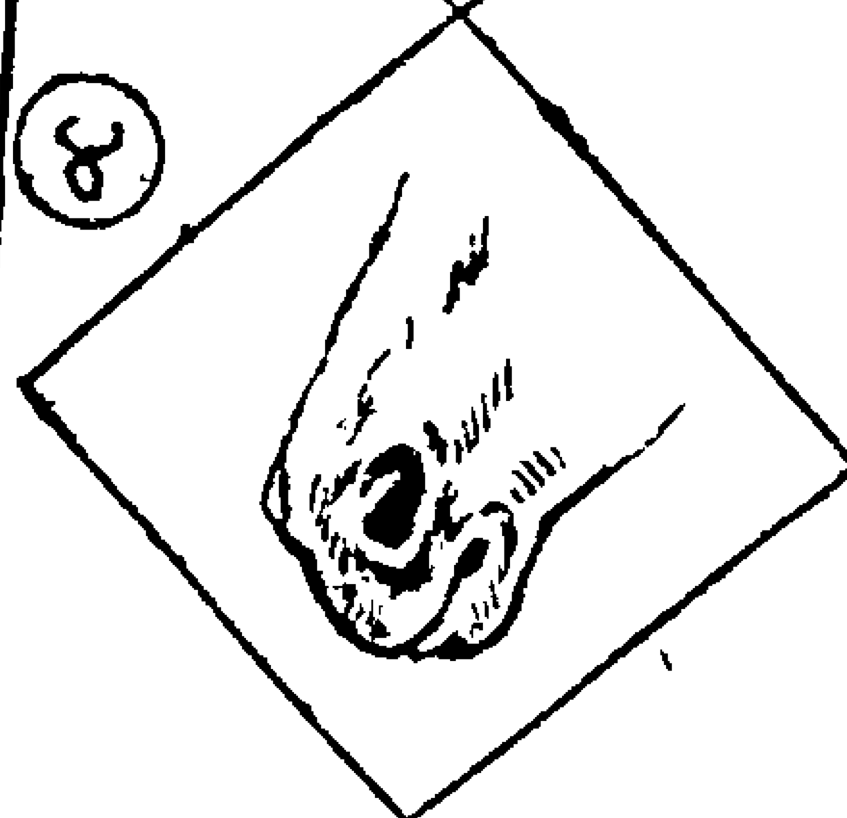 + ई = ____

(५) + ड = ____

(६) 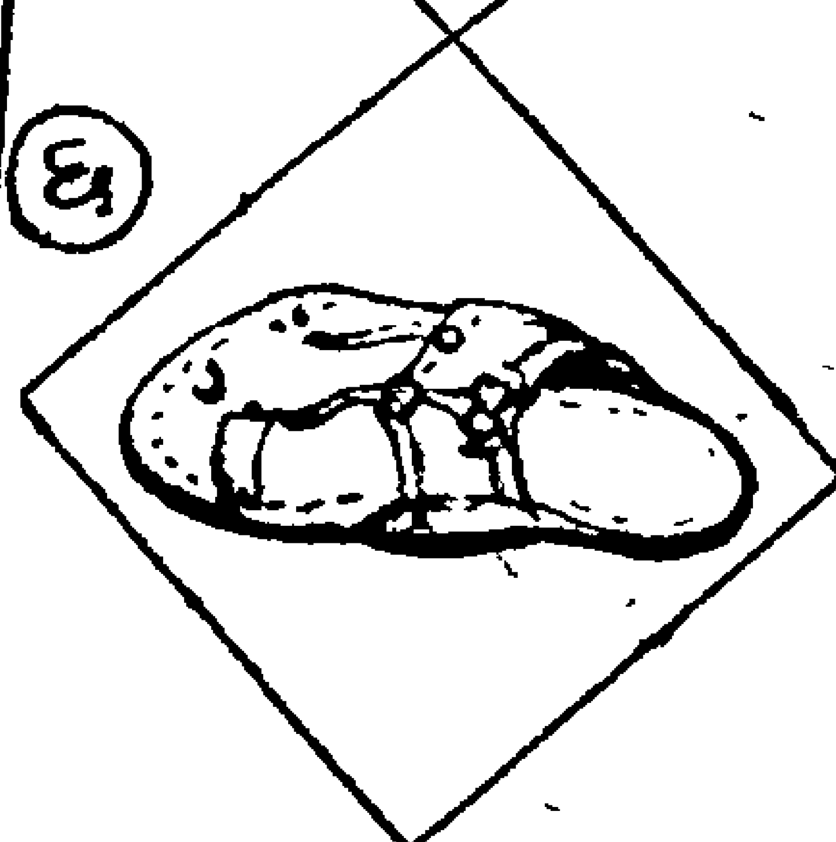 + च = ____

(७) 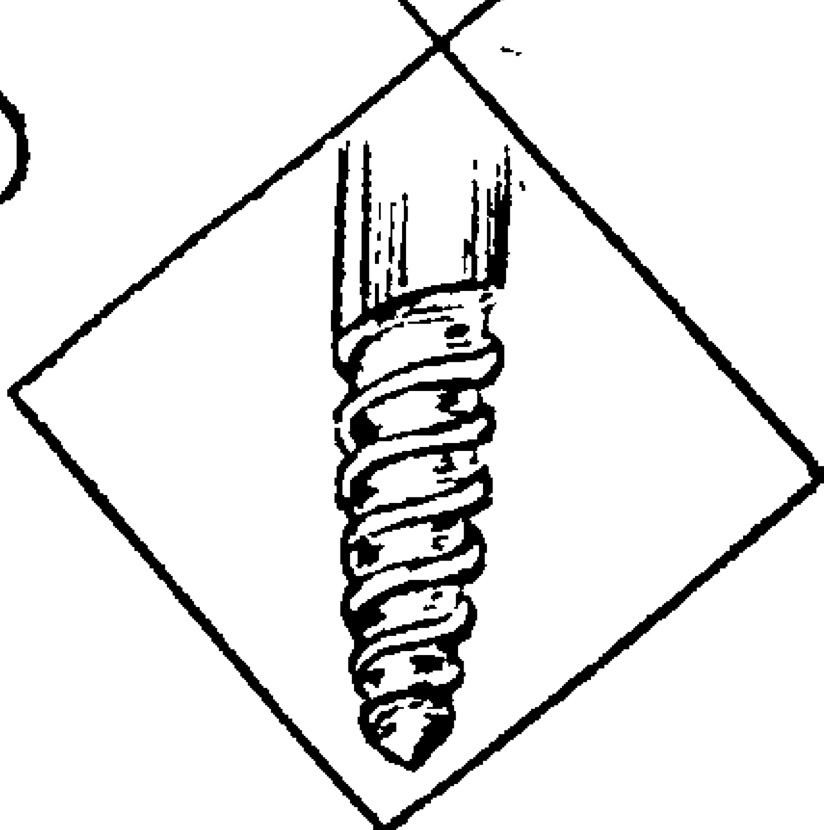 + प = ____

(८) 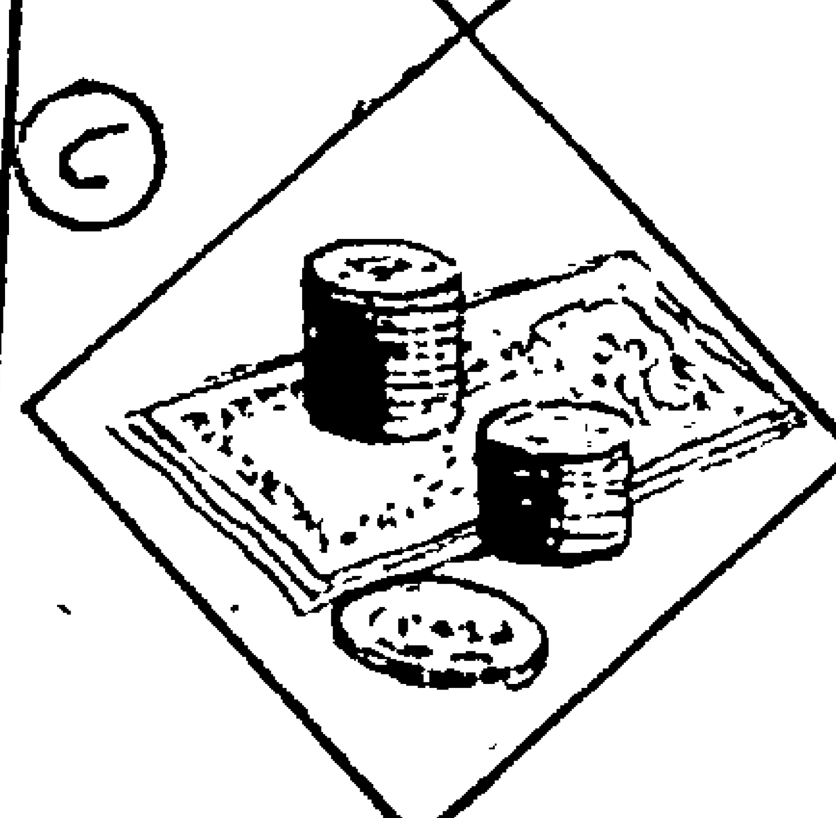 + क = ____

(९) 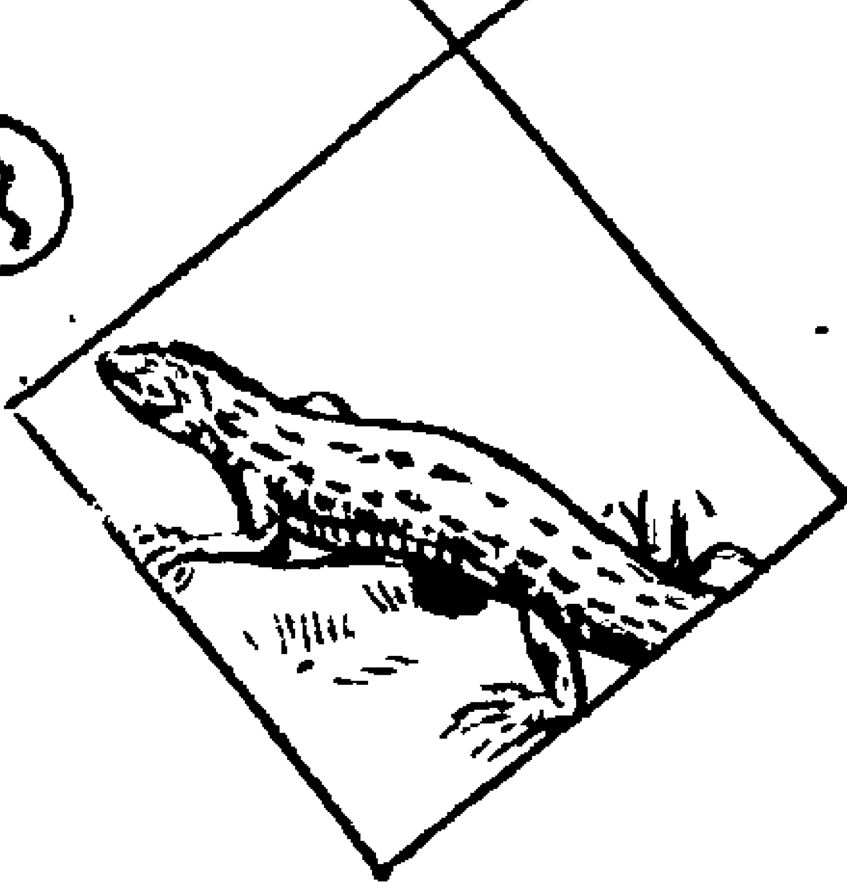 + टी = ____

(१०) 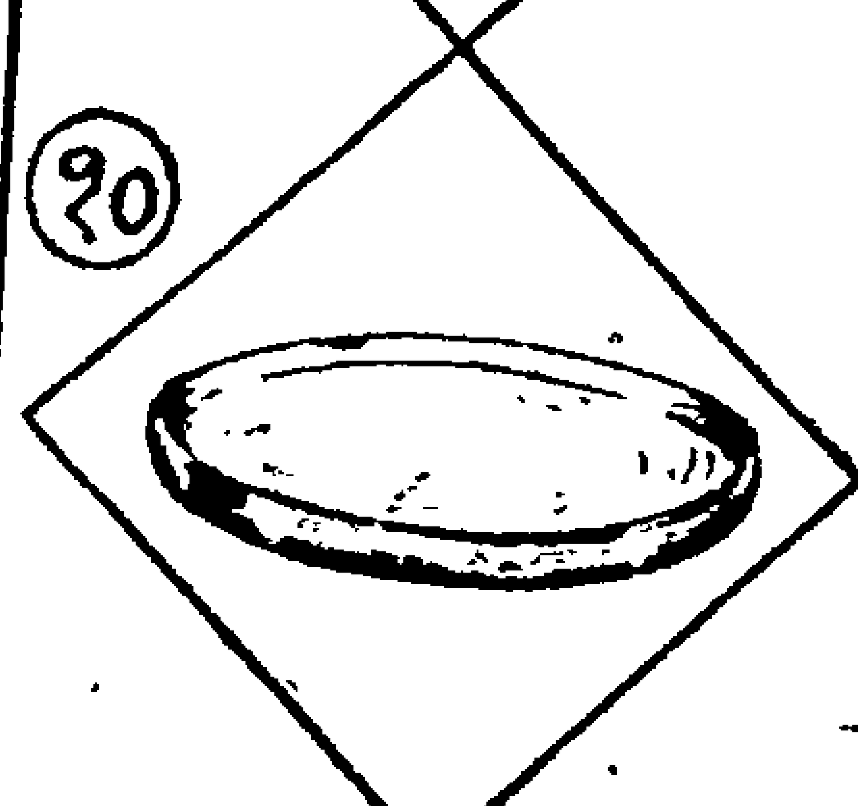 + के = ____

ह्या चित्र-कोड्यात काय करायचे, माहीत आहे ? पहिल्यांदा तिथे दिसत असलेल्या चित्रांची नावे शोधून काढायची आणि मग प्रत्येक चित्रापुढे लिहिलेले अक्षर त्या त्या नावात हवे तसे (पुढे, मध्ये अथवा शेवटी) मिळवून तुमच्या मित्रांची आडनावे तुम्हांला सापडतात का ते पाहायचे. करा सुरवात. पण अेक गोष्ट ध्यानात ध्या. साऱ्या चित्रांची नावे केवळ दोन अक्षरीच आहेत आणि दिलेले अक्षर त्यात मिळविल्यावर जी आडनावे तयार होणार आहेत, ती फक्त तीन-अक्षरीच आहेत. पाहा प्रयत्न करून !

- ८ -

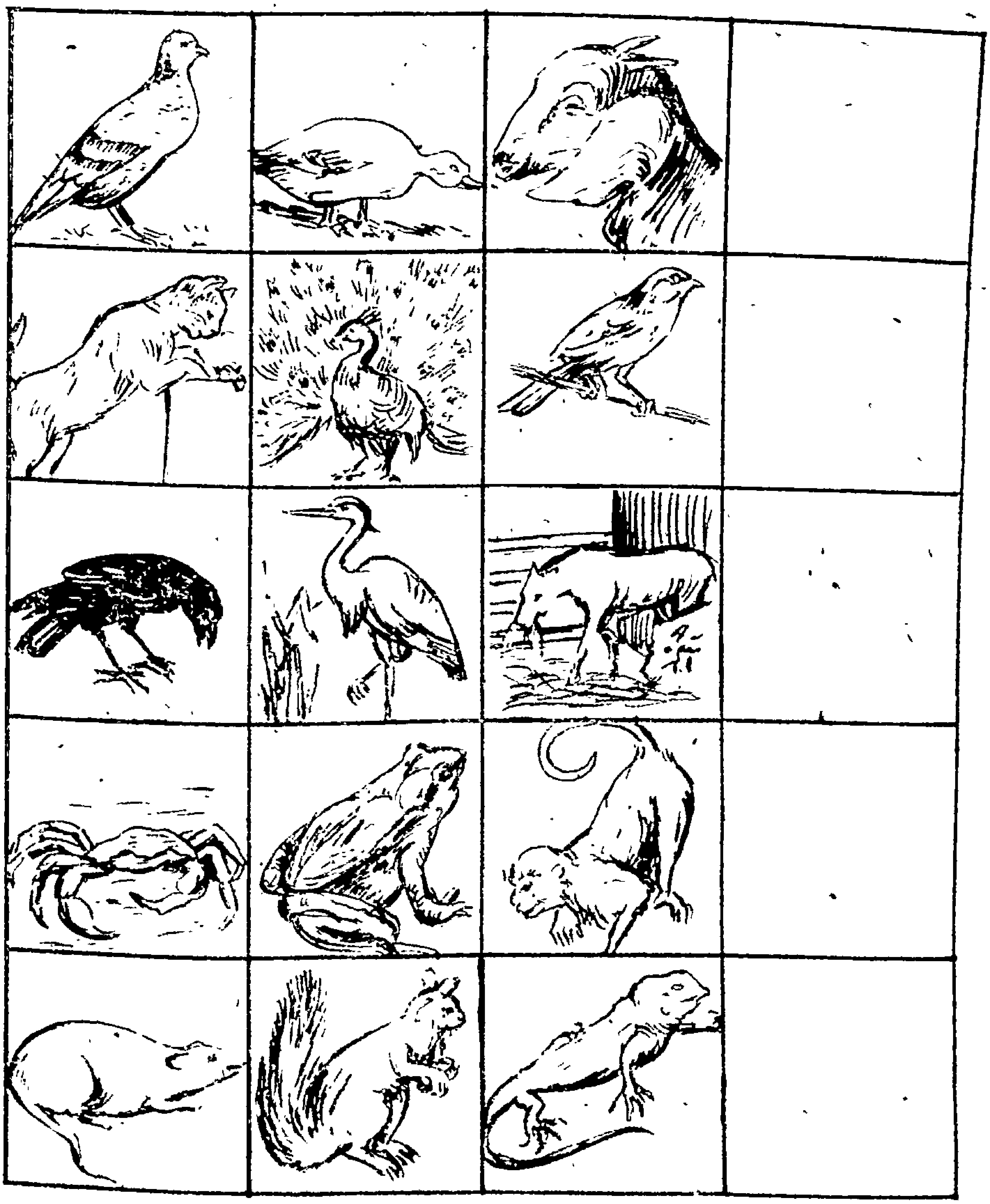

सोडवायचे आहे का हे कोडे तुम्हाला ? तर मग अिथे दिलेली सारी चित्रे नीट पाहून त्यांना योग्य ते शब्द शोधून काढा. त्यानंतर प्रत्येक आडव्या ओळीतील चित्रे घेअून, त्या तिघांच्याही नावात असणारे अेकच अक्षर शोधून काढून फक्त तेच तेवढे अुजवीकडच्या रिकाम्या चौकोनात लिहा. अुदाहरणार्थ—पहिल्या ओळीतील चित्रांत 'क' हे अक्षर सर्वांच्यातच येते. (कबुतर-बदक-बोकड) अशाच रीतीने बाकीच्या चित्रांतील अक्षरेही तुम्ही शोधून काढा आणि पाहा बरे, मग तुम्हाला तुमच्या अेखाद्या मित्राचे नाव मिळते का ते.

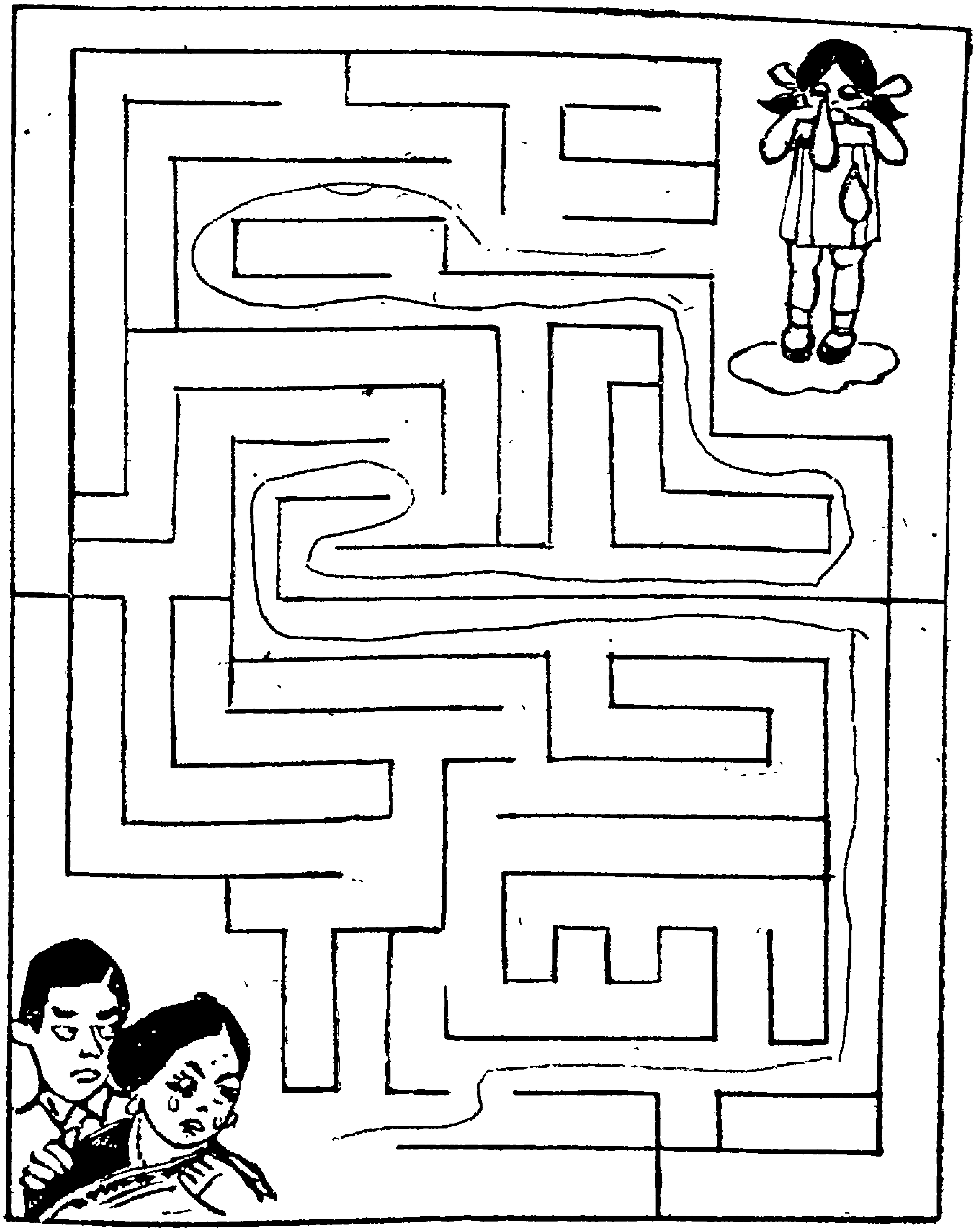

म. ग्रं. सं. ठाणे, बालवाचनालय शाखा.
बाल वाङ्मय विभाग
दा. क्र. ११.२८ दिनांक .....
विषय किशोर क्र... ६२४

चित्रकोडी

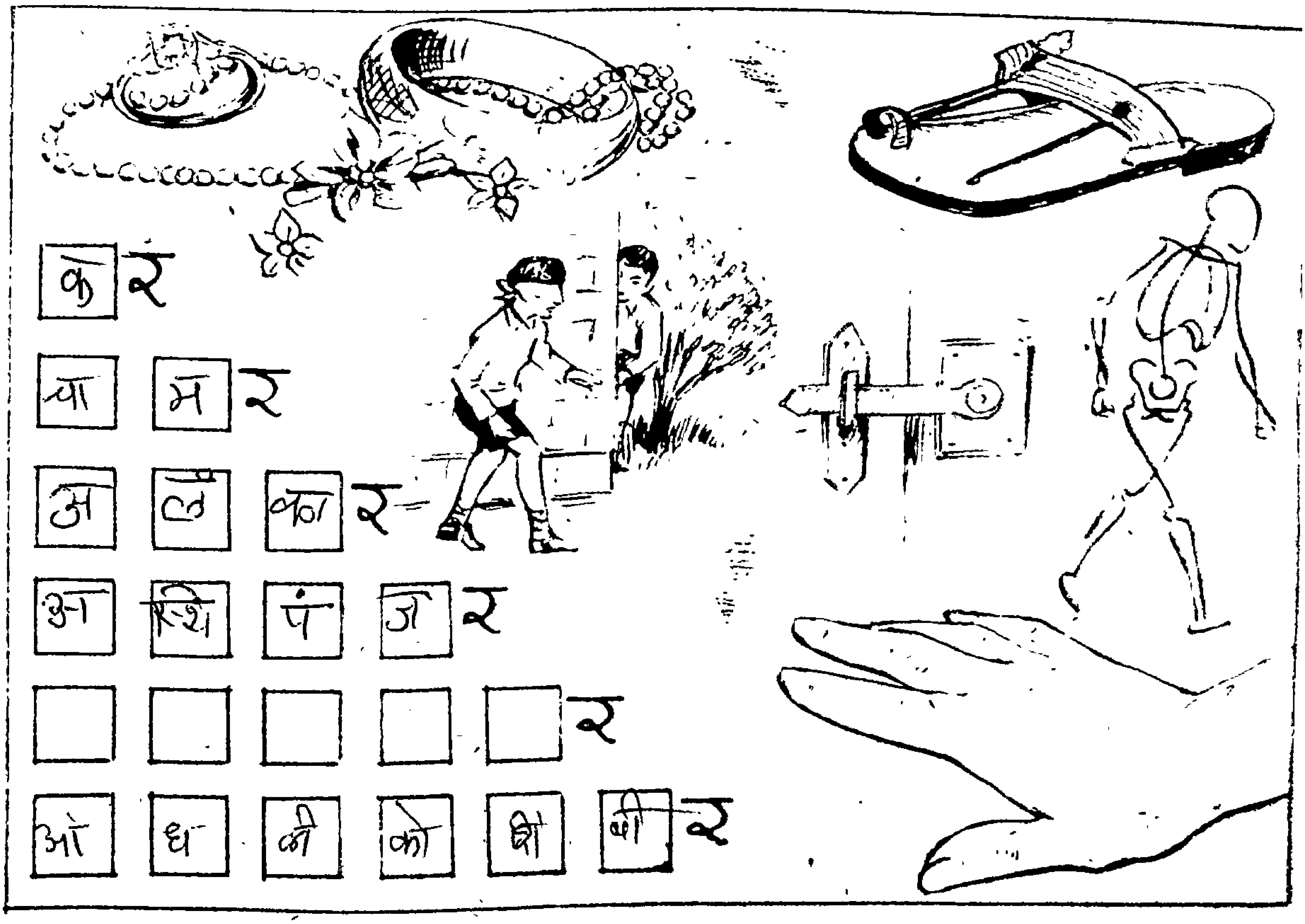
क र
चा म र
अ लं का र
अ स्थि पं ज र

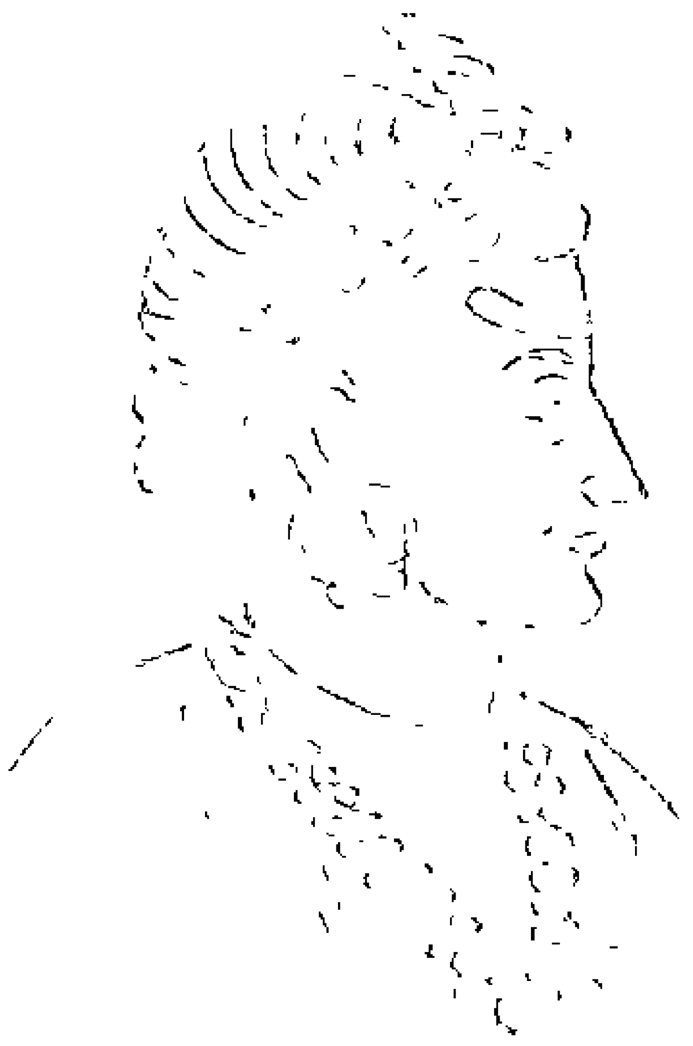

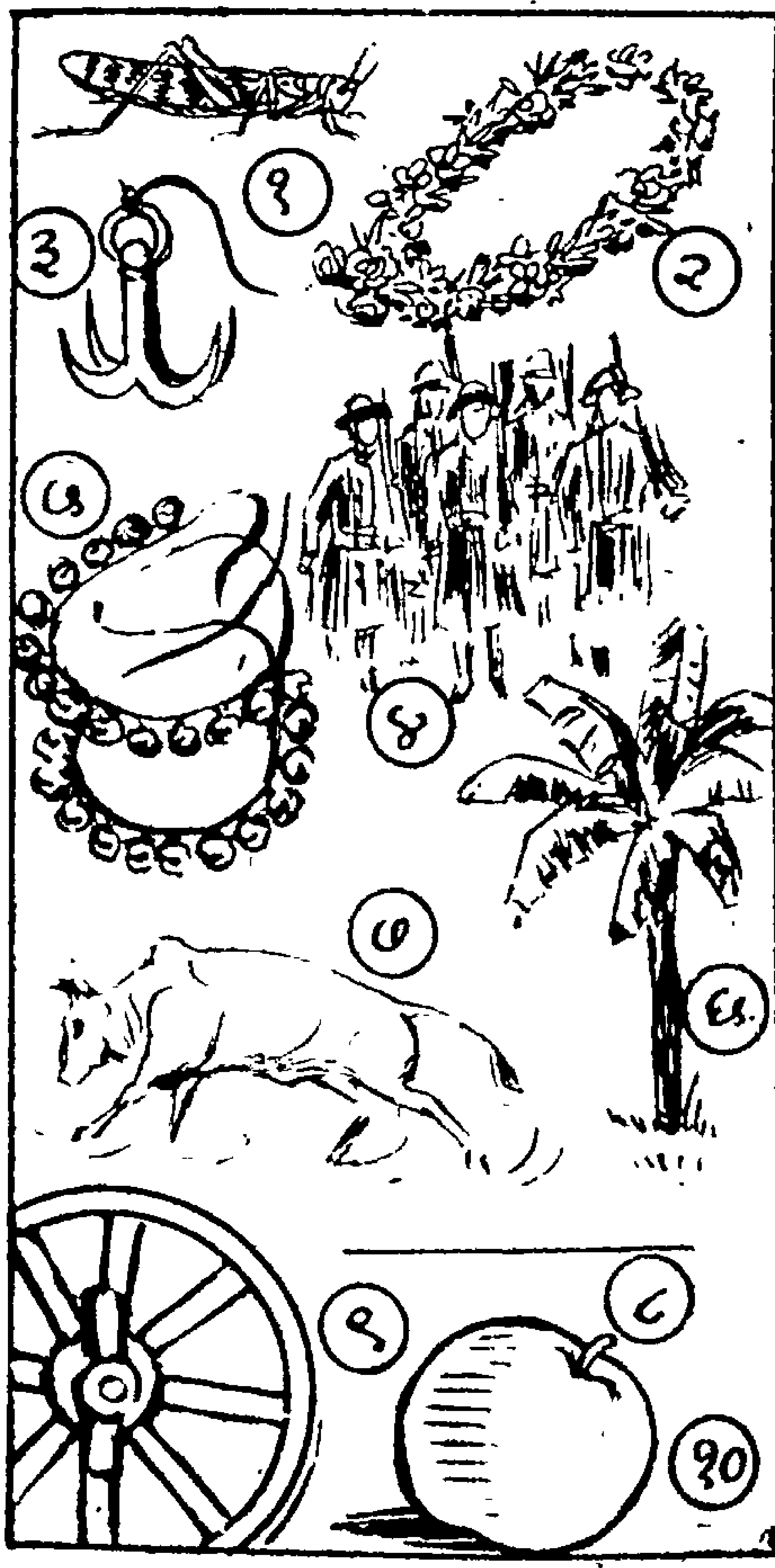

૧ ____________________

૨ ____________________

૩ ____________________

૪ ____________________

૫ ____________________

૬ ____________________

૭ ____________________

૮ ____________________

૯ ____________________

૧૦ ____________________

૧૧ ____________________

૧૨ ____________________

૧૩ ____________________

૧૪ ____________________

૧૫ ____________________

૧૬ ____________________

૧૭ ____________________

૧૮ ____________________

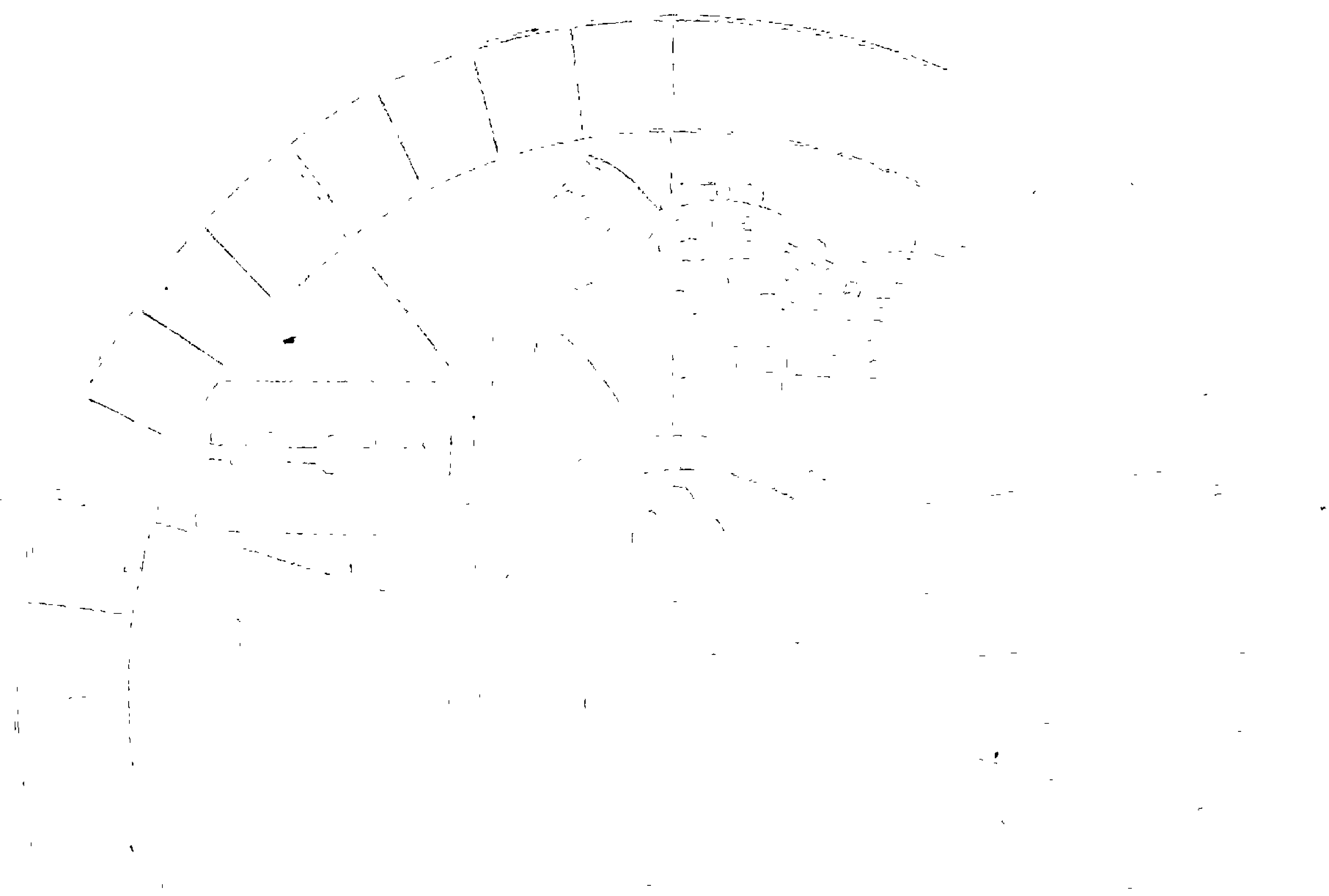

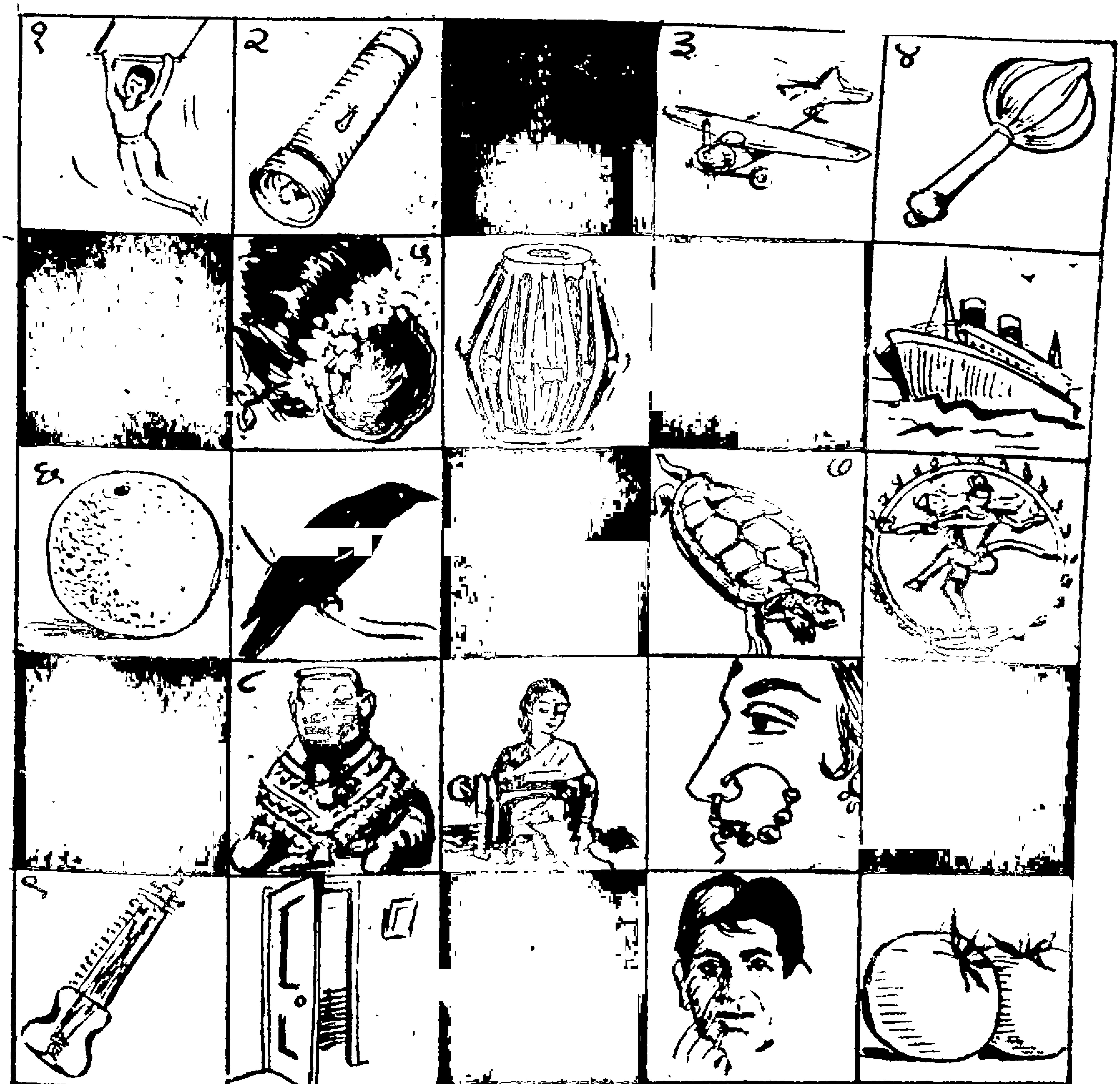

उत्तर
- आडवे शब्द - १ ______ ३ ______ ५ ______ ६ ______
- ७ ______ ८ ______ ९ ______ १० ______
- उभे शब्द - २ ______ ४ ______ ७ ______

?	१ नें (31)	२ ळ्या (30)	३ न (28)	४ अ (27)	५ ढां (26)
६ ला (33)	७ के (32)	८ खि	९ र्थ (29)	१० ए (24)	११ व (25)
१२ ल (6)	१३ ना (5)	१४ ठीं (4)	१५ खि (1)	१६ ला (22)	१७ गे (23)
१८ गे (7)	१९ ला (8)	२० सा (3)	२१ ळ्या (2)	२२ स्वा (21)	२३ र (22)
२४ ला (10)	२५ ना (9)	२६ डा (13)	२७ गे (16)	२८ ठीं (20)	२९ सा (19)
३० सा (11)	३१ ठीं (12)	३२ घो (14)	३३ ला (15)	३४ घो (17)	३५ ड्या (18)

– १५ –

सोबतच्या कोड्याला कुठे सुरुवात करायची आणि त्यात दिलेल्या अक्षरांतून नेमका मार्ग कसा शोधून काढायचा हे तुम्हाला समजले तर मग त्यात लपलेली पस्तीस-अक्षरी म्हण तुम्हाला सहज शोधून काढता येईल. ह्या म्हणीचा अर्थ आहे 'अगदी क्षुल्लक गोष्टीवरून कधीकधी खूप अनर्थ घडतात' असा. पाहूया आता तुमच्या बुद्धीचा पराक्रम ! नाहीतर आम्ही आहोतच उत्तराच्या रूपाने तुमच्या मदतीला.

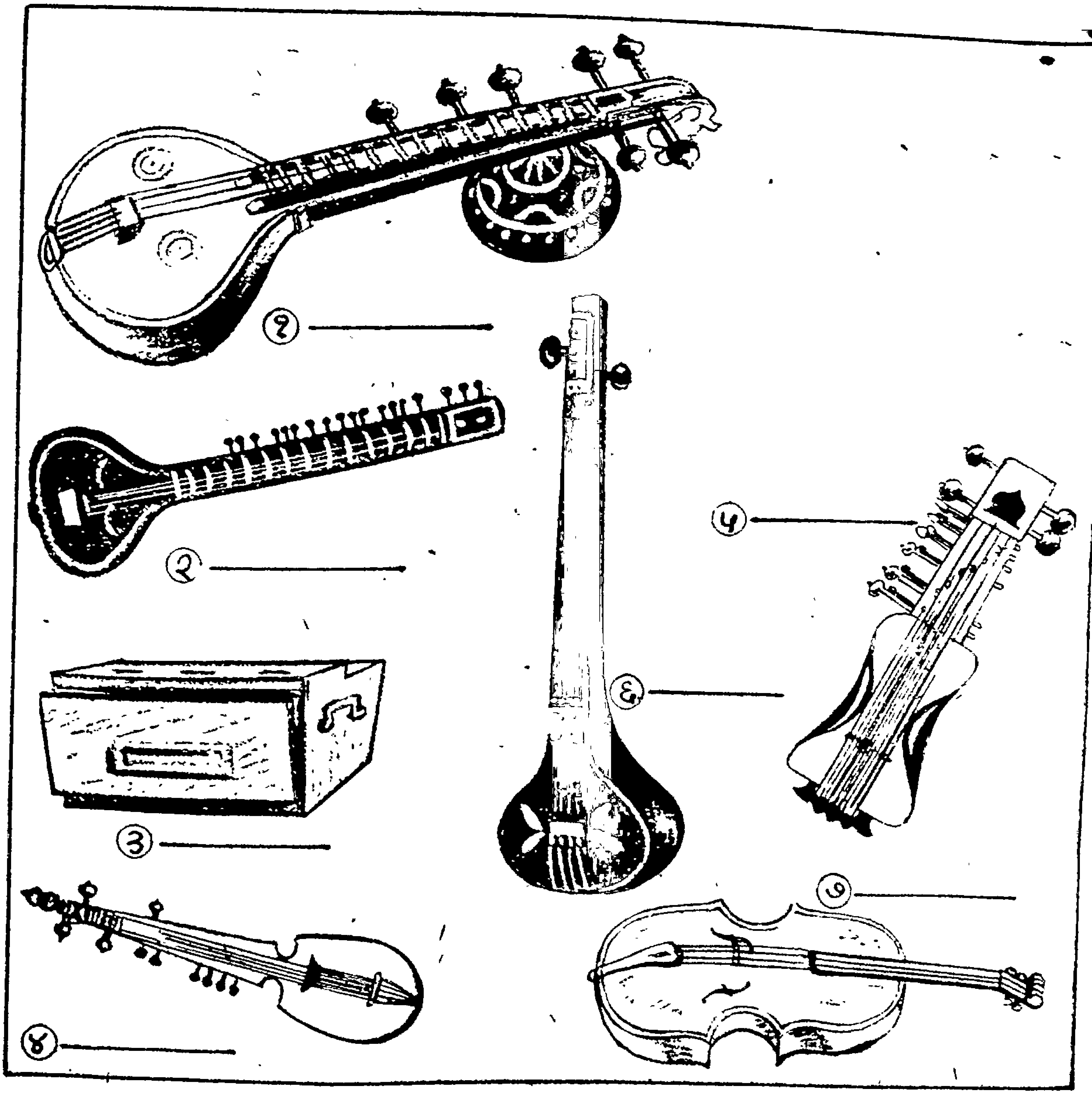

चित्रकोडी

— १६ —

माणसाला जशी मित्रांची जरूरी तशी गाण्याला वाद्यांची. अेकाविना दुसरे अपुरे ! ह्या अशा काही ' संगीत साथीदारांची ' चित्रे येथे दिली आहेत. पाहा, त्यातील कोणते ' सोबती ' तुमच्या परिचयाचे आहेत. नसल्यास त्यांना धुंडण्याकरता अुत्तराचे पान अुघडा असे काही सांगायला नकोच म्हणा !

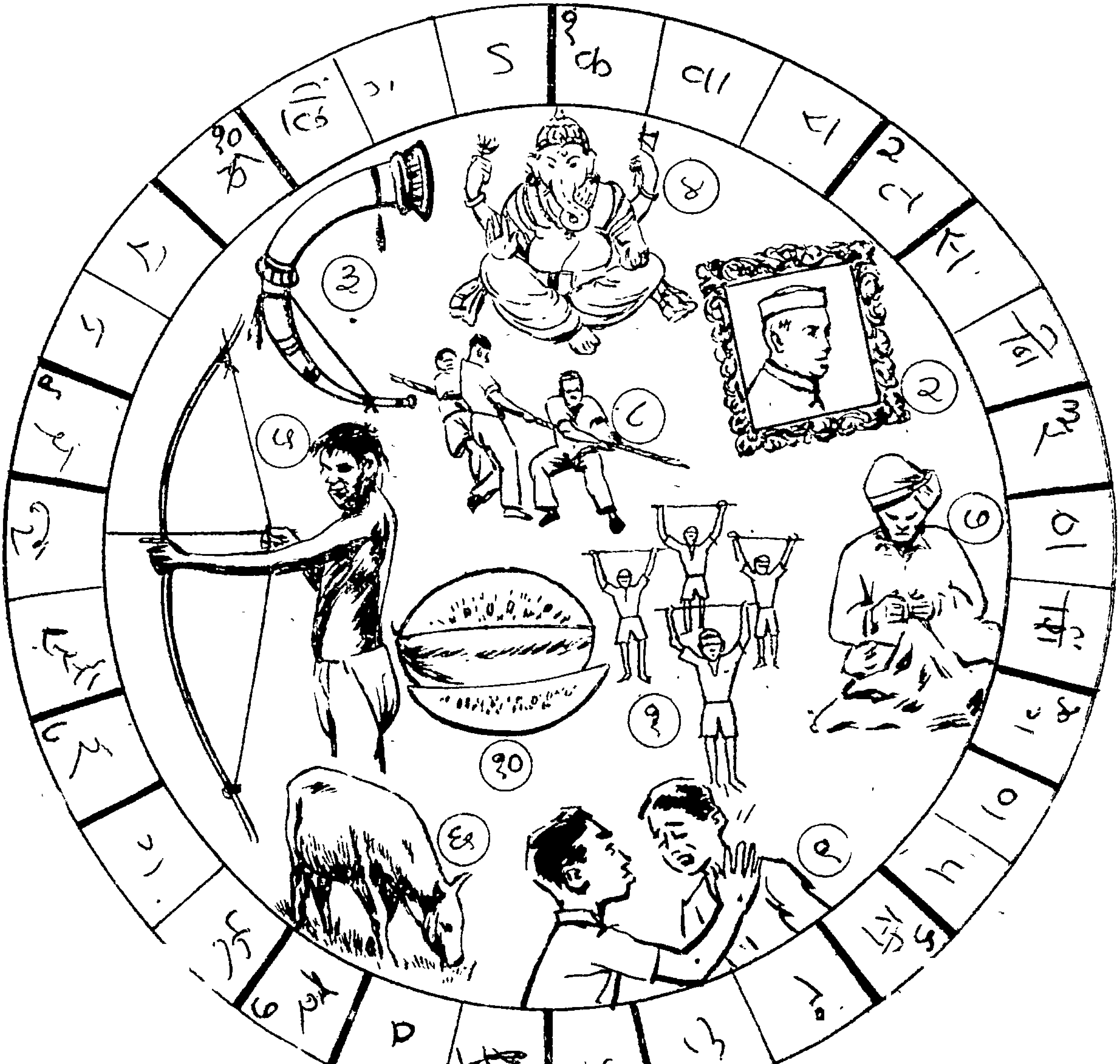

चित्रकोडी

या कोड्यातील साऱ्या चित्रांचे योग्य ते शब्द फक्त चार अक्षरीच आहेत. पण ह्यात गंमत अशी की त्यातील पहिल्या चित्राच्या नावातील शेवटचे अक्षर हेच त्याच्या पुढच्या चित्राच्या नावातील पहिले अक्षर आहे. अुदाहरणार्थ– कोड्यातील पहिल्या क्रमांकाच्या चित्राबद्दल कवायत हा शब्द निश्चित केल्यावर ह्या शब्दाचे शेवटचे अक्षर 'त' हे दुसऱ्या क्रमांकाच्या चित्राच्या नावाचे पहिले अक्षर आहे. म्हणजेच दोन क्रमांकाचे चित्र 'त' ह्या अक्षराने सुरू होते आणि त्याच्या शेवटच्या अक्षरातून तिसरा शब्द सुरू होतो. आणि हे असे सारे चालते ते शेवटचा शब्द मिळेपर्यंत. पाहा बरे तुम्हाला हे कोडे सोडवता येते की नाही ते ! पण अेक गोष्ट– चित्राभोवतालच्या वर्तुळात ज्या जागी आकडे टाकलेले दिसत आहेत, त्यांपैकी पहिला आंकडा सोडल्यास बाकीचे सारे ज्या रकान्यात दिसतात तिथेच अगोदरच्या शब्दाचे शेवटचे आणि पुढच्याचे पहिले अक्षर येते. म्हणून ते अक्षर तिथे दोन वेळा लिहावयाची जरूरी नाही. बाकीची सारी अक्षरे वेगवेगळ्या खणातून व्यवस्थित भरा.

"क"ने
सुरुवात झालेले
तीन-अक्षरी
शब्द

१ कढई
२ कणीस
३ करंडी
४ कडबा
५ [illegible]
६
७ कट्यार
८
९
१०
११
१२
१३ कटोरा
१४ कृष्ण
१५

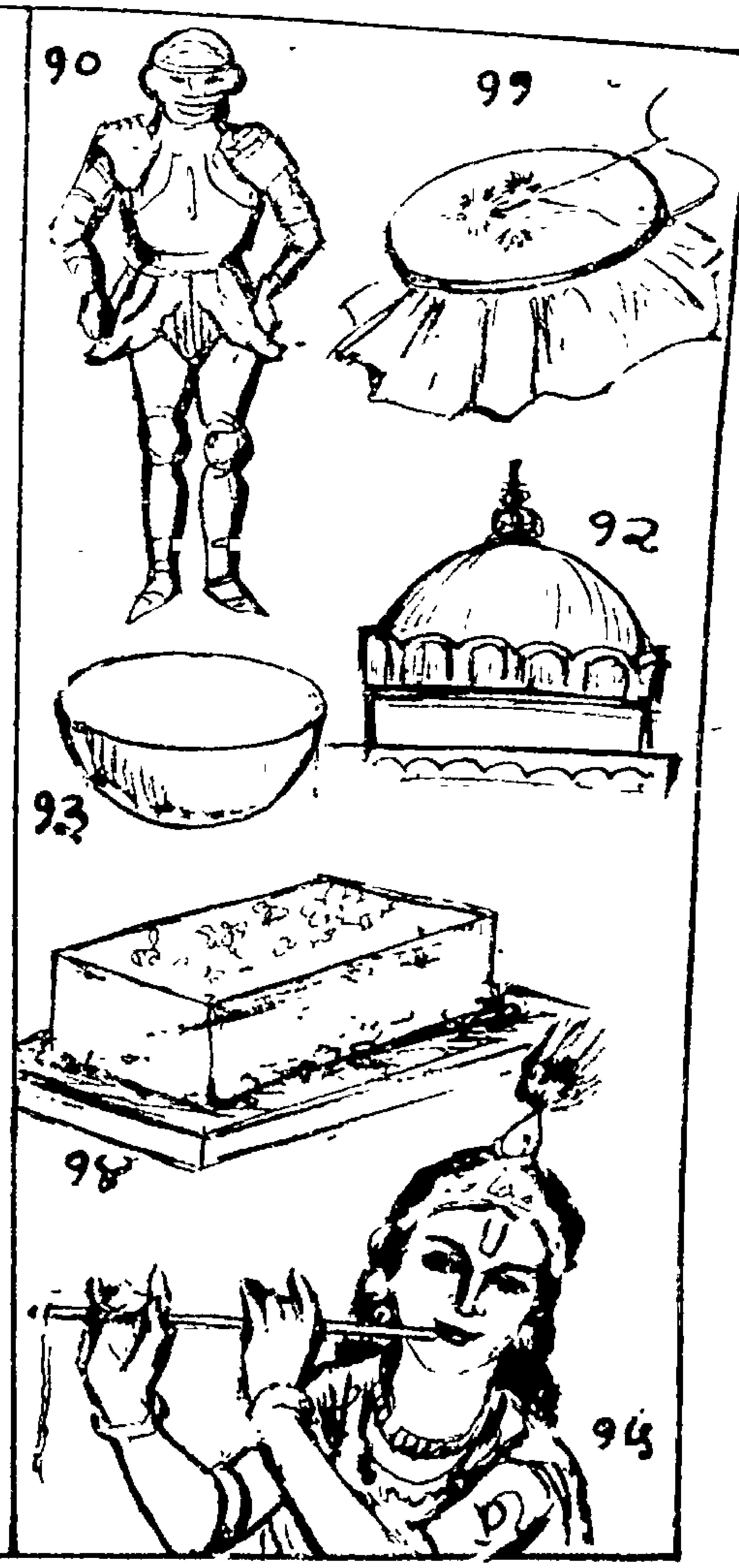

— १८ —

तुम्हाला माहीत असेलच की काहीकाही गावांत अेकाच आडनावाची कितीतरी कुटुंबे राहत असतात. आमचे प्रस्तुतचे कोडे काहीशा अशाच प्रकारचे आहे. त्यात असलेल्या साऱ्या चित्रांची नावे केवळ 'क' ह्या अक्षरानेच सुरू होतात. अेवढेच नव्हे तर ती सारी नांवे तीन-अक्षरीच आहेत. पाहा बरे प्रयत्न करून, हे सारे शब्द तुम्हाला मिळतात का ते !

BVBK-0401128

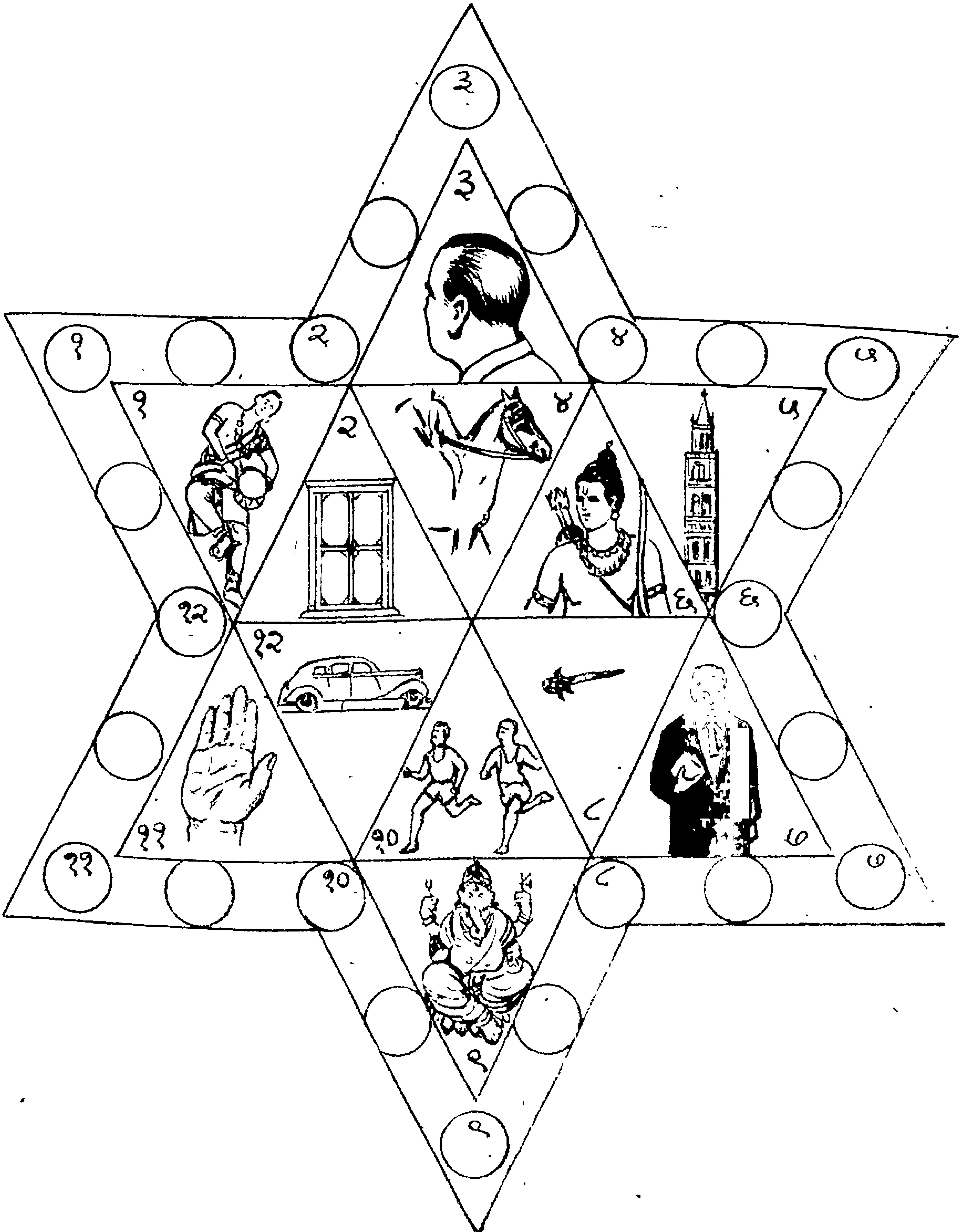

चित्रकोडी

चित्रकोडी

चित्रकोडी

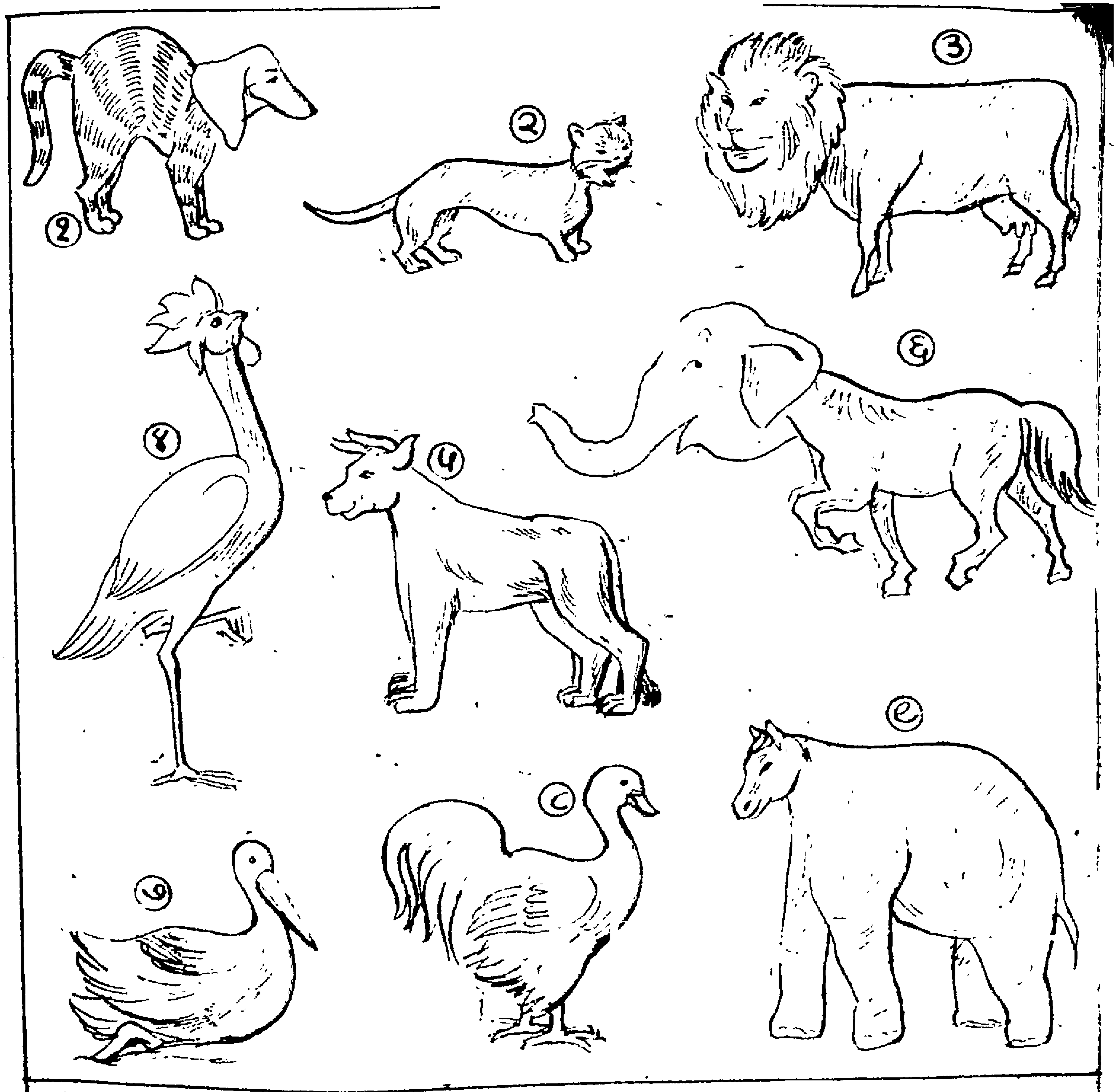

१ ________ २ ________ ३ ________ ४ ________

५ ________ ६ ________ ७ ________ ८ ________ ९ ________

चरणारा

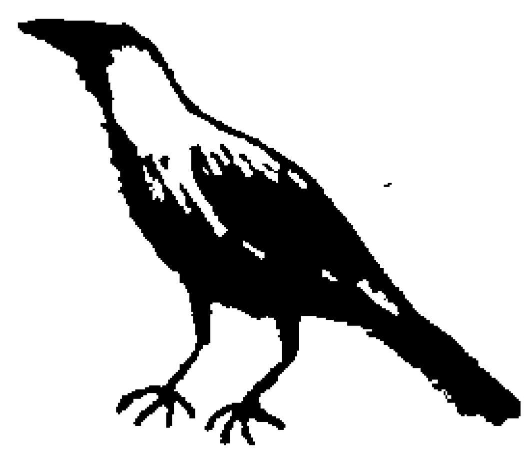

रंग बदलणारा

दात धरणारा

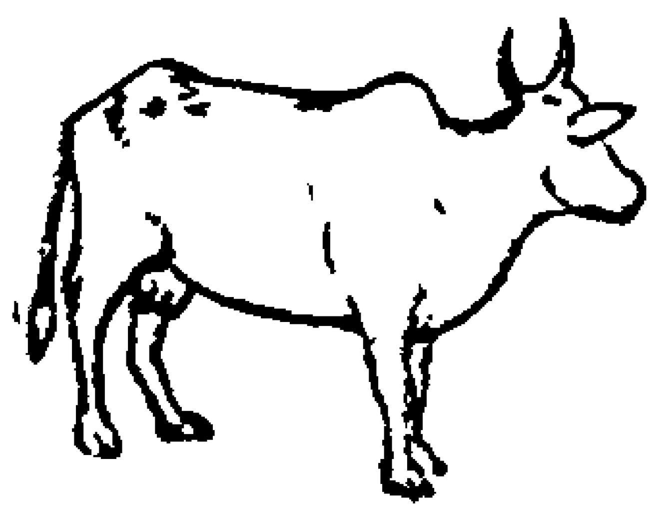

पांढरा फटक

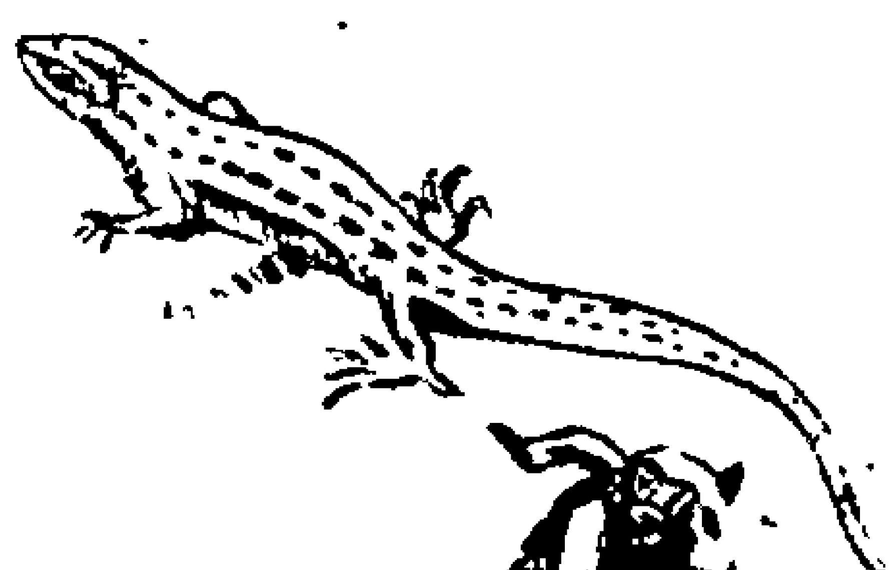

दाढी वाढलेला

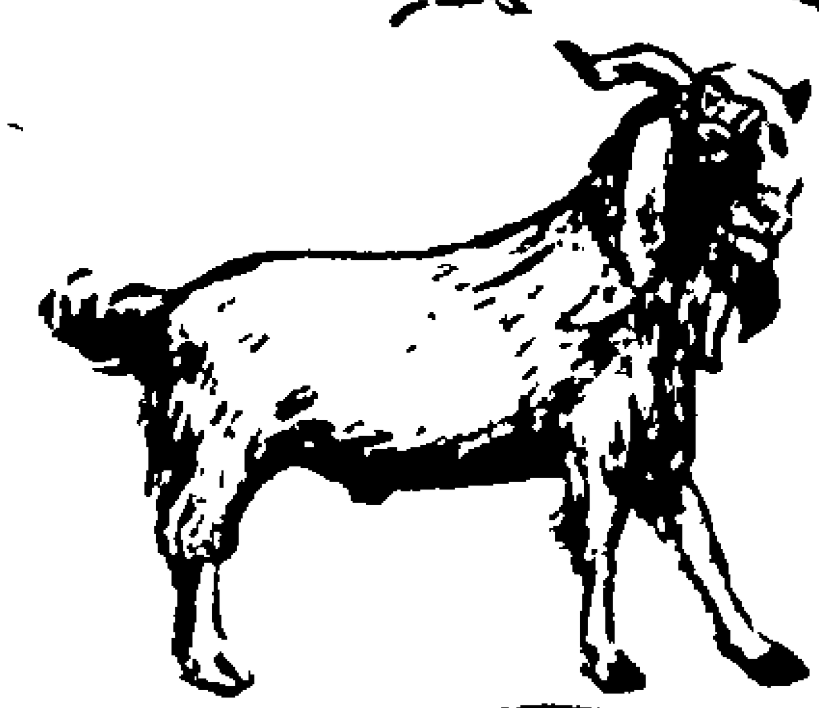

गरीब

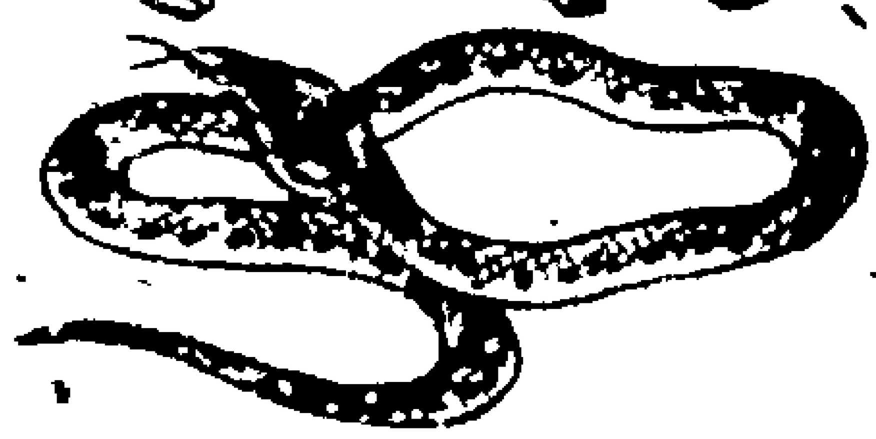

लबाड

छिद्रान्वेषी

लोळत पडलेला

चित्रातील कुंडीत जे झाड दिसत आहे, ते आहे जादूचे! त्याला अितर झाडांसारखी फुले आलेली नाहीत; अक्षरे आलेली आहेत. आणि ह्या अक्षरांनी आपापसात दडवून टाकली आहेत तुमच्या माहितीच्या सात पक्ष्यांची नावे काढता का हे पक्षी शोधून? झाडाला आलेली अक्षरे तुम्हाला हवी तशी जुळवा आणि हुडकून काढा हे पक्षी. अेकदा वापरलेले अक्षर पुन्हा वापरायला मुळीच हरकत नाही. कुंडीवर जे निरनिराळे चौकोन काढलेले दिसत आहेत त्यांवरून त्या त्या पक्ष्याचे नाव किती अक्षरांचे आहे हे तुम्हाला समजेल. पाहा प्रयत्न करून. आम्हाला हवी आहेत त्यांपेक्षा जास्त पक्ष्यांची नावे शोधून काढलीत तर तुमच्यासारखे हुशार कुणी नाही!

– २३ –

चित्रातील कुंडीत जे झाड दिसत आहे, ते आहे जादूचे! त्याला अितर झाडांसारखी फुले आलेली नाहीत; अक्षरे आलेली आहेत. आणि ह्या अक्षरांनी आपापसात दडवून टाकली आहेत तुमच्या माहितीच्या सात पक्ष्यांची नावे काढता का हे पक्षी शोधून? झाडाला आलेली अक्षरे तुम्हाला हवी तशी जुळवा आणि हुडकून काढा हे पक्षी. अेकदा वापरलेले अक्षर पुन्हा वापरायला मुळीच हरकत नाही. कुंडीवर जे निरनिराळे चौकोन काढलेले दिसत आहेत त्यांवरून त्या त्या पक्ष्याचे नाव किती अक्षरांचे आहे हे तुम्हाला समजेल. पाहा प्रयत्न करून. आम्हाला हवी आहेत त्यांपेक्षा जास्त पक्ष्यांची नावे शोधून काढलीत तर तुमच्यासारखे हुशार कुणी नाही!

१ शिवाजी
२ तानाजी
३ संभाजी
४ बाजीराव
५ राणा प्रताप
६ पटेल
७ नेहरू
८ सुभाषचंद्र
९ गांधीजी
१० टिळक
११ आगरकर
१२ गोखले
१३ फुले
१४ रानडे
१५ राधाकृष्णन्

१	२
शिवाजी	तानाजी
संभाजी	संभाजी
राणा प्रताप	टिळक
आगरकर	आगरकर
फुले	रानडे
गांधीजी	पटेल
नेहरू	नेहरू
राधाकृष्णन्	राधाकृष्णन्

४	८
बाजीराव	आगरकर
राणा प्रताप	टिळक
रानडे	गोखले
फुले	रानडे
गोखले	फुले
पटेल	गांधीजी
नेहरू	सुभाषचंद्र
राधाकृष्णन्	राधाकृष्णन्

चित्रकोड्यांची अुत्तरे

(१) लालबहादुर शास्त्री

(२) अुत्तर फारच सोपे. सगळ्या चुका शोधल्याच असतील तुम्ही.

(३) चित्रातील दहा प्राणी असे– १. वानर, २. शहामृग, ३. पोपट, ४. दिवाभीत, ५. कपिला, ६. करकोचा, ७. लंबकर्ण, ८. नीलगाय, ९. केसरी. १०. वाघ.

(४) पोपट, शहामृग, कोकिळा, कवडा, सांबर, काकाकुवा, गरुड, गवळण, पारवा, काळवीट, लांडोर, गिधाड, बहिरी ससाणा, ससा.

(५) सापडली ना ती अेकुलती अेक वाट ? मग अुदय तुम्हालाही खाअू देणार म्हणा की !

(६) राम गणेश गडकरी

(७) १. वाटवे, २. वापट, ३. वागवे, ४. नाअीक, ५. बोडस, ६. चव्हाण, ७. आपटे, ८. मोडक, ९. पाटील, १०. ताटके.

(८) कबुतर – वदक – बोकड – क
मनी – मयूर – चिमणी – म
कावळा – वगळा – घोडशाळा – ळा
खेकडा – बेडूक – माकड – क
अुंदीर – खार – सरडा – र
अर्थात, कमळाकर

(९) काय ? जमलं ना तुम्हाला ? — शाबास !

(१०) कर, खेटर, अडसर, अस्थिपंजर, जडजवाहीर, आंधळी कोशिंबीर.

(११) १. दुसरे बाजीराव पेशवे, २. शहाजीराजे, ३. नाना-साहेब पेशवे, ४. थोरले माधवराव पेशवे, ५. संभाजी-राजे, ६. छत्रपती शाहू महाराज, ७. महादजी शिंदे, ८. नाना फडणवीस, ९. तात्या टोपे.

(१२) १. टोळ २. माळ ३. गळ ४. दळ ५. चाळ ६. केळ ७. पोळ ८. ओळ ९. खीळ १०. फळ ११. भाळ १२. तळ १३. पाळ १४. नळ १५. तूळ १६. बाळ १७. चाळ १८. खेळ.

(१३) कोटकर, कोनकर, भालेकर, वीरकर, केळकर, गायकर, नारकर, काटकर, पातकर, केसकर.

(१४) आडवे शब्द—

(१)	क(सरतपटू)	वि(जेरी)		कवि
(३)	आ(काशयान)	ग(वा)		आग
(५)	वे(णी)	त(वला)		वेत
(६)	ना(रंगी)	का(वळा)		नाका
(७)	का(सव)	न(टराज)		कान
(८)	नं(दी)	द(रजी)	न(थ)	नंदन
(९)	सा(रंगी)	द(रवाजा)		साद
(१०)	न(ट)	ट(माटे)		नट

उभे शब्द—

(२)	वि(जेरी)	वे(णी)	का(वळा)	
	नं(दी)	द(रवाजा)		विवेकानंद
(४)	ग(दा)	ग(लबत)	न(टराज)	गगन
(७)	का(सव)	न(थ)	न(ट)	कानन

चित्रकोडी

(१५) या कोडयातील १५ व्या चौकोनापासून सुरुवात करून
अितर सारे चौरस पुढे दाखविल्याप्रमाणे जोडा–
१५–२१–२०–१४–१३–१२–१८–१९
२५–२४–३०–३१–३२–२६–२७–३३
३४–३५–२९–२८–२२–२३–१७–१६
१०–११–५–४–३–९–८–२–१–७–६
कोडयात आलेली म्हण –
खिळयासाठी नाल गेला, नालासाठी घोडा गेला,
घोडयासाठी स्वार गेला, अेवढा अनर्थ खिळयाने केला.

(१६) १. वीणा, २. सतार, ३. वाजाची पेटी, ४. सरोद,
५. सारंगी, ६. तंबोरा, ७. व्हायोलिन.

(१७) कवाअीत–तसबीर–रणशिंग–गणपती–तिरंदाज–जनावर
–रफूगार–रस्सीखेच–चपराक–कलिंगड.

(१८) १. कढअी २. कणीस ३. करंडी ४. कडवा ५. कपिला
६. कलश ७. कटयार ८. कवाड ९. कलम १०. कवच
११. कशिदा १२. कळस १३. कटोरा १४. कवर
१५. कन्हैया.

(१९) नर्तक–कपाट–टक्कल–लगाम–मनोरा–राघव–वकील–
लवंग–गणेश–शर्यत–तळवा–वाहन.

(२०) (अ) १–२ गालबोट (आ) २–३ हातमोजा
(अि) ३–४ पाठशाळा (अी) ४–८ भालदार
(अु) ५–७ पोटपूजा (अू) ६–१ नाकतोडा
(अे) ७–९ पायदळ (अै) ८–१० डोळेभेट
(ओ) ९–५ बोटवात (औ) १०–६ मानपत्र.

(२१) १. कुत्र्याचे डोके मांजराला
२. मांजराचे डोके कुत्र्याला
३. सिंहाचे डोके गायीला
४. कोंबड्याचे डोके करकोच्याला
५. गायीचे डोके सिंहाला
६. हत्तीचे डोके घोड्याला
७. करकोच्याचे डोके बदकाला
८. बदकाचे डोके कोंबड्याला
९. घोड्याचे डोके हत्तीला

(२२) अजगरासारखा लोळत पडलेला
कावळ्यासारखा छिद्रान्वेषी
कोल्ह्यासारखा लबाड
गायीसारखा गरीब
पालीसारखा पांढरा फटक
बोकडासारखा दाढी वाढलेला
सर्पासारखा दात धरणारा
सरड्यासारखा रंग बदलणारा
शेळीसारखा चरणारा

(२३) १. कावळा, २. कोकिळा, ३ बगळा, ४. गरुड,
५. घुबड, ६. काकाकुवा, ७. वटवाघूळ.

(२४) जमला असेल हा खेळ तुम्हाला. सांगा तुमच्या मित्रांनाही!

म. ग्रं. सं. ठाणें, वाचनालय शाखा.
बाल वाङ्मय विभाग
वा. क्र ११२८ दिनांक ......
विषय किशोर क्र....६२४.